

ungdomsforskning

nr. 2 - juni 2002

UNGE OG SEX

Vi forlanger pornostøvsugning på alle hylder, men hvad har vi egentlig for nips at sætte i stedet?

ungdomsforskning

Unge og sex
nr. 2 - juni 2002

Citat på forside

Christian Graugaard,
artikel side 11, "Mellem porno
og puritanisme"

Billeder

Side 34-35
Foto af Arne Pastoor i
Bazar Mag, Nr. 2, 2002

Udgiver

Center for Ungdomsforskning

Ansvarshavende

Birgitte Simonsen

Redaktør

Niels Ulrik Sørensen
nus@ruc.dk

Formgivning

Liselotte Klint
Anja Vinther Jensen

ISSN 1602-0324

Tryk

Glumsø Bogtrykkeri A/S
Miljøcertificeret efter ISO 14001

Copyright

Center for Ungdomsforskning

INDHOLD

- 5 Redaktøren**
5 En larm af sex
Af Niels Ulrik Sørensen
- 6 Tema om unge og sex**
6 Ung sex
Af Niels Ulrik Sørensen
- 8 Mellem porno og puritanisme
Af Christian Graugaard
- 13 Nysgerrige - men ikke grænseløse
Af Bjarne Rasmussen
- 18 Et frirum fra kropsfikseringen
Af Jens Raahauge
- 22 Den sokratiske dialogpartner
Af Nina Boelsgaard Christensen
- 27 Ung i en pornotid
Af Per Straarup Søndergaard
- 31 Pornografi ad bagdøren
Af Anette Dina Sørensen
- 38 Bøger**
38 Barbie eller troldmand
Af Niels Ulrik Sørensen

- 40** **Kommentaren**
40 En bjørnetjeneste?
 Af Rashmi Singla

REDAKTØREN

En larm af sex

Den seneste tid har medierne været propfyldte med skrækindjagende beskrivelser af unges sexliv, der tilsyneladende overskrider alle grænser for god tone på lagenerne. Ungdomsforskning tager fat om de unges sexliv – og mediernes beskrivelse af det.

Måske burde man imødegå larmen med tavshed. Undlade at bidrage yderligere til støjen.

Det virker som om, at de larmende og støjende overskrifter om unge og sex i aviserne efterhånden har mistet ethvert greb i virkeligheden. At de ikke længere beskriver virkelige unge – men er begyndt at leve deres eget effektjagende og lystbetonede liv. Og hvorfor bidrage til det? Hvorfor ikke blot tie det ihjel?

Fordi det under alle omstændigheder sjældent lykkes at tie noget som helst ihjel i vores snakkesaglige tid, hvor alle altid har en mening om alting. Og fordi snakken om unge og sex også pirrer min nysgerrighed – ligesom den åbenbart pirrer så mange andres.

Men det, der pirrer mig, er ikke så meget, om de unge nu også dyrker dyresex og analsex, som store dele af pressen lægger op til i deres stort opsatte artikler. Ej heller, om det er et udtryk for et moralsk forfald – en tese, der ligger som en rød tråd i de fleste artikler.

Det, der pirrer mig, er snarere, om det er muligt at beskrive de unges sexliv på en helt anden måde. Om det er muligt at beskrive forandringerne – hvad de end består af – i de unges seksualpraksis på en måde, der ikke er sensationspræget eller fordømmende. Om det er muligt at beskrive de unges seksualpraksis på en måde, der øger vores forståelse for dem. Og ikke bare forståelsen for, hvilke seksuelle krumspring de unge laver på lagenerne. Men også for, hvorfor de laver det på lagenerne, som de gør, og hvordan de har det med det.

Derfor er dette nummer af *Ungdomsforskning* om unge og sex. Derfor imødegår jeg ikke larmen med tavshed – men med ord. Ord, der forhåbentlig kan bringe nogle nye og anderledes perspektiver på banen.

Ordene om unge og sex er skrevet af seksualforskere, seksualvejledere og andre, der til daglig arbejder med unge og sex. Mennesker, der har en indgående viden om emnet.

Udover artiklerne om unge og sex rummer dette nummer af *Ungdomsforskning* en kritisk kommentar til den danske offentligheds beskrivelse af etniske minoritetsunge. Kommentaren giver samtidig et alternativt bud på, hvordan man kan se på de etniske minoritetsunge.

Som altid indeholder magasinet endvidere en artikel om nye bøger om unge – denne gang om nye leg- og spillekulturer blandt dagens unge. Det er givetvis også noget, der larmer. Men heller ikke det vælger jeg at tie om.

Niels Ulrik Sørensen
Redaktør af Ungdomsforskning

TEMA OM UNGE OG SEX

Ung sex

Forvirringen er stor. På den ene side er de unges forhold til sex, ligesom det altid har været. På den anden side er meget forandret. Ungdomsforsknings artikler om unge og sex giver ingen entydige svar på forvirringen – men skaber forhåbentlig forvirring på et højere niveau. Redaktør Niels Ulrik Sørensen giver her en introduktion til artiklerne.

Af Niels Ulrik Sørensen

De unges seksuelle debutalder har stort set ikke ændret sig de seneste 15 til 20 år. Og stadig flere unge etablerer sig i faste parforhold i en tidlig alder.

Sådan lyder meldingen fra Bjarne Rasmussen, der står bag den seneste store undersøgelse om unges sexvaner, *Ung 99 – en seksuel profil*, der er blevet opdateret tidligere i år.

Det er dog ikke ensbetydende med, at de unges seksualitet ikke har ændret sig. Ikke mindst seksualiseringen af det offentlige rum, som der tales meget om i denne tid, har været med til at ændre de unges forhold til sex. Og det gælder både deres viden om sex, deres forventninger til seksuallivet og deres seksuelle praksis – når de endelig har debuteret.

Hvor store forandringerne er, og om de er gode eller dårlige – det kan diskuteres.

Og det er, hvad der gøres i dette nummer af *Ungdomsforskning*, hvor Bjarne Rasmussen blot er én af seks personer, der arbejder med unge og sex, som hver giver deres bud på, hvordan problemstillingen ser ud fra deres synsvinkel.

Et opråb til de voksne

Læge og seksualforsker Christian Graugaard lægger ud. I artiklen ”Mellem porno og puritanisme” fortæller han, at seksualiteten har udviklet sig til et løst erfaringsfelt. Det betyder, at unge i dag selv må skabe indhold og retning i deres seksuelle udfoldelse og

identitet. Og det rummer store perspektiver – men også et behov for, at de voksne går aktivt i dialog med de unge om sex, så pornoen ikke bliver eneste input i deres seksuelle dannelse.

Ikke mindst seksualiseringen af det offentlige rum, som der tales meget om i denne tid, har været med til at ændre de unges forhold til sex.

Ovennævnte Bjarne Rasmussen, der er konsulent i Frederiksberg Kommunes Forebyggelsessekretariat, er enig. I artiklen ”Nysgerrige – men ikke grænseløse” udtrykker han bekymring over, at flere og flere forældre svigter deres børns seksuelle opdragelse. Børnene har brug for at snakke med deres forældre for at få følelserne på plads i seksuallivet, understreger han.

Pinlig snak om sex

Jens Raahauge, der er formand for Dansk Lærereforeningens Folkeskolefraktion, opfordrer forældrene til at skabe et frirum, hvor deres børn har mulighed for at være børn. I artiklen ”Et frirum for kropsfikseringen” kritiserer han tilbøjeligheden til, at forældre forsøger at være venner med deres børn. Det pådutter børnene en tvangsmodning, som forældrene i stedet burde dæmme op for.

Trods forældres forsøg på at være venner med børnene, er det tilsyneladende stadig vanskeligt for børn og voksne at tale sammen om sex. Det mener i hvert fald seksualvejleder Nina Boelsgaard Christensen, der beskriver, hvordan voksnes forsøg på at klæde de unge på til deres møde med seksuallivet ofte bliver pinlige og febrilske. I artiklen ”Den sokratiske dialogpartner” giver hun nogle retningslinier for, hvordan voksne kan skabe en dialog med de unge om sex – pinligheden og febrilskheden til trods.

Porno og pumpede kroppe

Forfatteren Per Straarup Søndergaards artikel ”Midt i en pornotid” bevæger sig væk fra voksen-barn-problemstillingen. Han giver i stedet ordet til syv unge drenge og piger, der beskriver deres syn på porno. De unge i artiklen betragter ikke pornoen som enten god eller dårlig. For dem er pornoen både og. Den giver på den ene side inspiration til deres sexliv. På den anden side ligger de under for dens idealer om pumpede kroppe og seksuel formåen.

Også medarbejder ved Videnscenter for Ligestilling, Anette Dina Sørensen, belyser unges forhold til porno. I sin artikel ”Porno-grafi ad bagdøren” sætter hun spørgsmålstegn

ved, om de unge er i stand til at skelne mellem det fantasmatisk og det reelle, når det gælder pornografi og sex. I hvert fald er deres vilkår for at skelne blevet stadig mere problematiske i takt med, at pornografien er blevet listet mere og mere ind i vores hverdagsliv som et alment accepteret kulturel reference.

Modsætninger og mangfoldighed

Meget har forandret sig: Mængden af pornografiske referencer i det offentlige rum er eksploderet, og forældre er ikke længere autoriteter, der sætter grænser for børn og unge.

Men meget er også det samme: Pinlighed og febrilskhed er stadig en del af dialogen, når voksne taler med børn og unge om sex, der – trods eksponeringen – altså stadig er genstand for en kulturel tabuisering.

Spørgsmålet er, hvordan det påvirker de unges forhold til sex.

De følgende artikler giver ikke ét – men mange svar. Og åbner op for lige så mange spørgsmål. Måske fordi, vi endnu ikke har fundet de vises sten. Fordi vi endnu ikke ved nok om unge og sex anno 2002. Eller måske er det fordi, unges forhold til sex er præget af modsætninger og mangfoldighed. Fordi det simpelthen ikke lader sig begribe med entydige svar og konklusioner.

Mellem porno og puritanisme

Der er brug for et kritisk blik på tv-kanalernes vrangagtige pornografiske opgylp. Men det hjælper ikke at kræve 1950'ernes pjækkerter og plisserede nederdele genindført ved lov. I stedet for at forlange pornostøvnsugning på alle hylde, skylder vi de unge en ærlig brugsanvisning. Sådan skriver læge og seksualforsker Christian Graugaard, der opfordrer de voksne til at hjælpe ungdommen med at holde kursen i seksualitetens farvand, som bliver stadigt større og mere lunefuldt. Siden den seksuelle revolution i 1960'erne har seksualiteten nemlig udviklet sig til et løsrevet erfaringsfelt, der rummer udtømmelig mulighed for fornøjelse, dannelse og personlig vækst. Unge i dag må selv skabe indhold og retning i deres seksuelle udfoldelse og identitet. Perspektiverne er store – men det kræver, at der gøres noget for at få de unge i tale der, hvor de nu engang befinder sig. I stedet for blot at råbe vagt i gevær overfor tidens kommercielle blikfangsseksualitet, skal der sættes noget andet meningsfuldt på tapetet, så støjen ikke bare bliver erstattet af larmende tavshed.

Af Christian Graugaard

Vi lever i en flimrende senmoderne tid, hvor store sandheder på stribe falder til jorden, og kønslivet er lagt ud til konstant beskuelse og forhandling: det tidlige 21. århundrede er på mange fronter præget af igangværende brud med tidligere tiders nagelfaste konventioner, og hævdvundne forestillinger og omgangsformer forvitrer i disse år til fordel for nye, nervøse konstruktioner – hvor sex tidligere var praktisk og moralsk henvist til lukkede sociale kredsløb som kernefamilie og ægteskab, har det erotiske siden 1960'ernes seksuelle revolution udviklet sig til et løsrevet erfaringsfelt, som eksisterer i sin egen ret og tilsyneladende rummer udtømmelig mulighed for fornøjelse, dannelse og personlig vækst.

Den senmoderne vesterlænding er ifølge sociologen Anthony Giddens kendetegnet ved sin 'plastiske seksualitet' – den erotiske norm er blevet smidig, og smukke kulturskabte etiketter som 'fetichisme', 'sadorasochisme', og 'voyeurisme' synes ikke længere i trit med

tidens krav om nuancer, foranderlighed og friktionsløs social udfoldelse. Det 'afvigende' er blevet hvermandseje, og dét, som førhen var suspekt og problematisk, indgår i stigende grad som brikker i den enkeltes eksistentielle kollage, vedkommendes fortælling om sig selv.

Fra er til gør

Med andre ord: seksualiteten er ikke så meget, noget man er, som noget, man *gør*. Der hersker ikke længere nogen overordnet, fælleskulturel seksualmoral, men derimod en *hel række* lokale og mere pragmatiske 'forhandlingsmoraler' – en form for 'erotisk parlamentarisme', hvor reglerne bliver til i hver enkelt konkrete situation, fordi hverken køn, alder, race eller social position på forhånd udløser (eller umuliggør) noget fastlagt seksuelt scenario. Vi har opdyrket, hvad Giddens kalder 'rene forhold': vores intime relationer er kemisk rensede for forudsigelighed og kulturel restriktion – de indgås så at sige på markedsvilkår og opret-

holdes kun så længe, begge parter finder interesse eller gevinst deri.

Allerede i 1960'erne eksperimenterede man ganske vist med eksotiske fænomener som 'fri kærlighed' og 'åbent ægteskab', men hvor der dengang var tale om insisterende seksualpolitiske utopier, er rastløsheden i dag et vilkår, som ingen tilsyneladende kan undslippe. Kønslivet er blevet et snakkesaligt medusahovede, og hvor det seksuelle tidligere var tæt koblet til det *reproduktive*, kommer det i dag overvejende til udfoldelse som noget *rekreativt* med afsæt i så mangeartede motiver som forelskelse, begær, status, tidsfordriv, hengivenhed, lidenskab, pirring, magt, pligt, afhængighed, sundhed, økonomi, vane, selvbekræftelse, liderlighed, livskvalitet og personlig integritet. Selve forplantningsaspektet synes således kun ét ud af hundrede mulige, og hvor man siden mellemkrigstiden har kunnet dyrke sex uden at få børn, er det sågar i dag muligt at få børn uden at dyrke sex!

Kønnets sceneskift

Den tidlige moderne verdensorden er under hastig ommøblering, og ligesom dens seksuelle stereotypier i dag synes endegyldigt for små, så undergår også kønnet *sine* karakteristiske sceneskift: hvor kvinder og mænd et godt stykke ind i det 20. århundrede blev betragtet (og håndteret) som biologiske, psykologiske og sociale modpoler, har man siden 1900-tallets midte kunnet iagttage en stigende kønslig nivellering, og med reformbevægelse, kvindekamp og ændrede samfundsvilkår, fremstår det *sociale køn* (dvs. den skarpe opdeling i sfærer og arbejdsområder) efterhånden ganske udvisket, ligesom det *kulturelle* (dvs. den kønsspecifikke fremfærd og stil) om ikke andet synes langt mindre fastlåst og forudsigelig end for blot 50 år siden.

I vore dage er kønnet således ikke så meget en *skæbne*, som det er en *trend* – og som erstatning for tidligere tiders begrænsede repertoire af mande- og kvindetyper er det i høj grad op

til hver enkelt, ung som gammel, hvordan vedkommende – om overhovedet – vil forstå og fremføre sit køn.

Myriader af mellemtoner

Alt dette betyder naturligvis ikke, at 'mandlighed' og 'kvindelighed' (eller for den sags skyld 'mænd' og 'kvinder', 'piger' og 'drenge') er reduceret til absurde eller meningsløse postulater, blot at deres udseende og betydning er til diskussion og ikke længere har karakter af præfabrikerede klicheer, som blindt kan tildeles efter forekomsten af kønskromosomer.

Seksualiteten er ikke så meget, noget man er, som noget, man gør.

Akkurat som kønnet i visse sammenhænge flyder, møder man da også i andre et næsten desperat krav om 'gode kønnede dyder', og også i det 'virkelige liv' finder der en tankevækkende *skærpelse* af det gængse kønsudtryk sted, ikke blot hos voksne, men også blandt helt unge 'poptøser', som dyrker en nærmest karikeret urfeminitet – eller hos pubertetsknægtene, der med imponerende vi gør forsøger at tilegne sig maskulin 'tyngde' gennem vægttræning og andre former for – i hvert fald ved første øjekast – traditionel kropslig disciplinering.

Imidlertid er det værd at bemærke sig, at disse tilsyneladende anakronismer ikke så meget har automatikkens karakter, som de er en (forbigående) leg med – og udforskning af – den traditionelle kønnede garderobe. Med andre ord: Kønnet er en mulighed, *ikke* en begrænsning – der findes myriader af mellemtoner, måder at være pige og dreng.

Pornokratiet

Parallelt med disse senmoderne kursskift ses også en karakteristisk og omsiggribende *seksualisering* af kroppen og det offentlige rum,

og ikke mindst populærkultur, teledier, kunst, mode og reklame fungerer i stigende grad som formidlere af et erotisk stemt univers, hvori det smykkede og trimmede legeme er genstand for konstant beskuelse, ligesom en *hvilken som helst* vare fra kaffe til sylte-agurker synes kvalificeret som midlertidig seksuel fetich.

Den tyske seksualforsker Gunter Schmidt beskriver i denne forbindelse en form for 'seksualforstoppelse' og hævder, at den *ydre* seksualisering kan medføre en paradoksal *indre* afseksualisering – dels fordi man simpelt hen får nok, dels fordi det forekommer uoverkommeligt at finde vej i dette krævende og normbrydende *pornokrati*.

Hans danske kollega Henning Bech har omvendt peget på, at seksualiteten er under kreativ revision, og at tidligere tiders enerverende kønsorgan-fiksering med tiden må vige for videns- og drømmesamfundets langt mere subtile seksuelle samværsformer. Ifølge Bech har den senmoderne 'teleby' (dvs. en virtuel parallelvirkelighed skabt af især tv og internet) medført hidtil usete muligheder for erotisk udveksling og tilmed flyttet fokus bort fra den konkrete, fysiske akt hen imod mere ind- og udviklede former for intimitet, liderlighed, forførelse og begær.

Ikke megen vildskab

Jo, vi lever så sandelig i en tempofyldt og pornificeret kultur, men leder man efter reaktioner på de splintrede senmoderne livsvilkår i de unges seksualadfærd, så er det faktisk ikke så meget den eksperimenterende vildskab, som springer i øjnene, snarere tværtimod: Den mediane debutalder er stagneret omkring de 17 år, unge venter længere med at have sex end for ti år siden, de vægter troskab, samtale og gensidig tillid højt og angiver 'forelskelse' som en altoverskyggende seksuel dynamo. Hertil kommer, at såkaldt ekstreme seksuelle praktikker synes begrænset til en forsvindende minoritet, ligesom kun 1-2 procent af de sek-

suelte aktive teenagere oplyser regelmæssigt at dyrke analsex.

Skimter man en vis forvirring blandt den opvoksende generation, kommer den altså snarere til udtryk i form af en slags 'romantisering' af seksualiteten, skønt der sandt at sige er et stykke vej til forholdene i USA, hvor den nypuritanske seksualforskrækkelse blomstrer. Nutidens unge kan for en overfladisk betragtning forekomme provokerende 'seksforurenede' med deres solariefjæs, stumpe t-shirts og piercede navler – men mere end noget er der dog tale om en indviklet og modsætningsfyldt kønsmaskerade, ambivalente ekspeditioner i et krytisk socialt terræn.

Ingen metervare

De unge er ikke længere nogen bekvem metervare, men derimod en mangfoldighed af bevægelige subkulturer, en myldrende og broget forsamling af individualister på vej. Én ting har de dog til fælles: efter bedste evne spiller de op imod deres hurtignakkende, babyloniske samtid – de orienterer sig nysgerrigt og undrende i verden og besvarer dens demonstrative afklædthed med en blanding af legesyge og afmålt kritisk distance.

Ligesom de kun har et skuldertræk til overs for forældrenes kluntede 'serielle monogami', placerer flertallet af teenagere et usynligt, men knivskarpt skel imellem 'virkelighed' og 'simili', mellem internettets, fjernsynets, mediernes og mobiltelefonernes *kitchede* lir og deres egne drømme om en 'normaltilværelse' fyldt ud med hverdag og euforisk almindelighed. De unge synes således på næsten naturstridig vis i stand til at genbruge elementer af *fetichsamfundets* enerverende signalstøj i en drilsk, nærmest ironisk færd langs personlige, sociale, æstetiske og kulturelle grænser.

Teenagetiden er et krævende og finurligt stykke eksistentiel ingeniørkunst, en tid, hvor der eksperimenteres, handles, drømmes, tænkes, føles, sonderes, iscenesættes, tilegnes, skabes nærvær, lægges afstand og gås på

opdagelse: Mellem SMS'er og pop, 'Boogie' og 'Banjos Likørstue' forhandler de unge sig frem til en form for (midlertidig) social meningsfuldhed, og hvis de i øvrigt er del af et rummeligt og kærligt miljø – hvad de naturligvis ikke *altid er* – så er der hverken videnskabeligt eller erfaringsmæssigt belæg for, at de skulle lide overlast på sjæl og legeme af tidens pågående, ja øredøvende, erotiske puls.

Larmende tavshed

På den anden side: der *er* problemer forbundet med al denne kommercielle 'blikfangsseksualitet', som reelt ikke har andet at byde på end tomme erotiske kalorier og derfor producerer indolent bugflæsk frem for pirrende erogen geografi. Der *er* grund til at stritte kvalificeret imod visse reklamers reaktionære kønsstereotypi, stupide billedprog og åleglatte, karakterforladte konsumkroppe. Der er brug for et kritisk blik på TV-kanalernes vrangagtige pornografiske opgylp, og som senmoderne verdensborgere må vi så afgjort fastholde et mindstemål af kvalitetsbevidsthed og til stadighed luge ud i det allermest rædsomme, fordukkende eller brutale ukrudt.

For første gang i historien er både mænd og kvinder, piger og drenge nødt til *selv* at skabe indhold og retning i deres seksuelle udfoldelse og identitet.

Ikke desto mindre er dette altså verden, som den tager sig ud fra Valby Bakke anno 2002, og vi hjælper næppe nogen ved at vende kikkerten for det blinde øje og forlange 1950'ernes pjækkerter og plisserede nederdele genindført ved lov. De unge skal arve denne mærkværdige forvandlingskugle, og eftersom vi selv er delagtige i dens skabelse, skylder vi dem en ærlig brugsanvisning frem for udflugter om, at 'virkeligheden' slet ikke er til eller når som helst kan byttes til en mere klædelig

model. Vi forlanger pornostøvssugning på alle hylder, men hvad har vi egentlig for nips at sætte i stedet: godt en tredjedel af drengene har ikke modtaget vejledning hjemme, mens henholdsvis 70 og 54 procent af drenge og piger 'sjældent' eller 'aldrig' taler med deres forældre om emner af seksuel karakter. Så når vi råber vagt i gevær, er det så fordi vi *reelt* har noget meningsfyldt på tapetet – eller er det blot for at neutralisere vores egen dårlige samvittighed, erstatte støj med larmende tavshed?

Tidssvarende seksualoplysning

For første gang i historien er både mænd og kvinder, piger og drenge nødt til *selv* at skabe indhold og retning i deres seksuelle udfoldelse og identitet, men skønt perspektiverne er store, er det ikke nødvendigvis nogen let opgave at holde kursen i dette lunefulde farvand uden bøjer eller smukt afstukne søkort.

Og det er her, skolernes seksualundervisningen for alvor kommer ind i billedet: som et forum for afprøvning af synspunkter, et rum, hvori de mange nybrud i tryghed kan sættes til kritisk debat. Vil man mennesker noget, må man – med en fræk parafrase over Søren Kierkegaard – passe på at finde dem, der hvor de er og begynde der. Og ikke mindst når det gælder vores tilbud om seksuel undervisning, rådgivning og oplysning, er dette en sandhed, der er god at blive klog af: verden flytter sig bestandigt, og har man noget på hjerte, må man gøre sig umage for at få de unge i tale, der hvor de – og verden – nu *engang befinder sig*. Seksualundervisningen må om noget være et fag i bevægelse, og skal den ikke gå til i træt resignation, må den kunne pejle sin samtid og sætte dens uro på konstruktiv formel.

Kompetente og livsduelige

Dagens unge er flittige 'livsrentreprenører', og der er heldigvis langt fra Kirsten Aukens disputats (1953), hvor en fjerdedel af de unge

kvinder havde deres vigtigste viden om samleje fra iagttagelse af husdyr (!) til vore dages kompetente og livsduelige unge, som med last og bram kaster sig over verden med 'stiv pik og håret tilbage'. "Mennesket er en rejse", skal forfatteren Aksel Sandemose engang have sagt. Hank op i taskerne og stig på.

Christian Graugaard er læge og ph.d.. Han er ekstern lektor i sexologi ved Københavns Universitet og forskningsansat ved Institut for Folkesundhedsvidenskab.

Litteratur

Bech H.: *Fritids Verden*. Sociologisk Forlag, 1999.
Giddens A.: *Intimitetens forandring. Seksualitet,*

kærlighed og erotik i det moderne samfund. Reitzels Forlag, 1992.

Kirkegaard L, Görlich A.: *Historier om kærester og kærlighed. Konstruktioner af heteroseksualitet*. Gyldendal, 1999.

Schmidt G.: *Hvad skete der med seksualiteten? Refleksioner over sex og afseksualisering*. Reitzels Forlag, 1996.

Ung 99 – en seksuel profil. Forebyggelsessekretariatet, Frederiksberg Kommune. 1999, 2000 & 2002.

Aaen C, Linke B, Lomholt M (red.): *Parat til sex – om unges seksuelle adfærd*. Gyldendal, 2002.

UNGE OG SEX

Nysgerrige – men ikke grænseløse

Tro det eller ej. De unge sexliv er ikke meget anderledes end tidligere. Der er ikke sket de store ændringer i debutalderen, som stadig er 16 år. De unge er heller ikke blevet mindre monogame – snarere tværtimod. De er også ganske gode til at beskytte sig – på nogen områder endda bedre end tidligere. Mediernes dommedagsbasuner om grænseløse unge er altså uden hold i virkeligheden, mener Bjarne Rasmussen, der har været med til at udarbejde en stor undersøgelse om unges seksvaner ved navn Ung 99 – en seksuel profil. Den tegner et billede af en generation af nysgerrige – men langt fra grænseløse unge. Det mest bekymrende ifølge Bjarne Rasmussen er, at flere og flere forældre svigter deres børns seksuelle opdragelse. Børnene har brug for at snakke med deres forældre for at få følelserne på plads i seksuallivet.

Af Bjarne Rasmussen

Sex, sex og atter sex. Medierne oser af sex. Intet kan længere markedsføres uden at være grænseoverskridende – er naboens stor, skal min være større. Seksualiseringen af det offentlige rum er nærmest eksploderet, og intet er længere helligt. Reklamerne appellerer i høj grad til ungegruppen, mens aviser og andre medier forsøger at beskrive, hvor promiskuøse de unge er.

For mange er det nok overraskende, at der ikke er sket de store ændringer i de unges debutalder de sidste 15 - 20 år.

Der er nok ingen tvivl om, at flere unge i dag prøver seksuelle grænser af. Man hører i alt fald om flere – men er det ensbetydende med, at det er 'normalt'? Under alle omstændigheder sidder de rigtige voksne tilbage med en rest af forargelse. Og de bekymrede forældre lægger med rystende hænder avisen på bordet. Moralen er i totalt forfald – eller er den nu også det?

Det store spørgsmål er, om det er de unges adfærd, der skaber bekymringen. Eller om det

snarere er deres åbenhed og nysgerrighed omkring det seksuelle, som medierne sætter lig med ændret adfærd. Og så bruger nogle ekstreme tilfælde til at understøtte historierne om, at "sådan gør alle".

Noget tyder på det. I hvert fald, hvis man tager udgangspunkt i undersøgelsen *Ung 99 – en seksuel profil*, der blev afsluttet i januar 1999. I undersøgelsen kom de unge selv til orde – mere end 7300 unge i alderen 13 – 25 år svarede på nærgående spørgsmål om deres privatliv. Sammenholdes resultaterne med en tilsvarende undersøgelse for 10 år siden, ses det, at den faktiske udvikling ikke helt stemmer overens med de dommedagsprofetier, der udstilles i medierne.

Den første gang

For mange er det nok overraskende, at der ikke er sket de store ændringer i de unges debutalder de sidste 15 - 20 år. *Ung 99 – en seksuel profil* viser, at i slutningen af 16 års alderen har netop halvdelen af både drenge og piger gjort deres første seksuelle erfaring – altså haft deres første samleje.

Meget tyder på, at de unge i dag er blevet mere afventende inden det første samleje. Det

ses dels af, at der procentvis er færre af de yngste teenagere op til 18-års alderen, der har debuteret, at de unge kender hinanden i længe tid, før de indleder et forhold, og at der er færre piger, der 'forbereder' deres debut ved at tage p-piller.

Endvidere er der flere, der i en tidlig alder etablerer lange og trofaste parforhold. Eksempelvis havde en tredjedel af de seksuelt mest aktive 16-årige piger været sammen med en fast partner i mere end 12 måneder, da de deltog i undersøgelsen. Hertil kommer et kraftigt fald i antallet af partnere i forhold til den tidligere undersøgelse – specielt for drengenes vedkommende. Forklaringen på det første samleje var for mere end 75 procent vedkommende "forelsket", og spændende er det også, at de to køns seksualadfærd mere og mere nærmer sig hinanden.

Sikker sex?

Langt de fleste har styr på præventionen - også ved den seksuelle debut. Valget er tilsyneladende klart: Enten bruger man prævention eller også gør man ikke. De usikre metoder som "afbrudt samleje" og "sikre perioder" er på vej ud.

AIDS-kampagne eller ej – mange års forsøg på at adfærdsbearbejde gruppen, der undlader prævention, har imidlertid ikke givet synlige resultater. Denne gruppe – på 25 procent – er nemlig uændret siden 1989.

Set fra et smitteforebyggende synspunkt er det imidlertid glædeligt, at så mange som 69 procent sikrer sig med kondom den første gang. Men når debuten er overstået, er det helt klart p-pillerne, som er det foretrukne præventionsmiddel. Unge lader altså ikke alene spørgsmålet om sikkerhed styre præventionsvalget. Fordelingen af de forskellige præventionsmidler viser nemlig, at det også er afhængigt af, hvad en ny partner bruger.

Antal partnere

Hvis effekten af de senere års AIDS-kampag-

ne og seksualundervisning måles i en øget monogami, er det tilsyneladende lykkedes at slå igennem. I 1989 havde 40 procent af pigerne og 26 procent af drengene mellem en og tre partnere, mens tallene for i dag er henholdsvis 53 procent og 42 procent – altså en meget væsentlig ændring.

Også blandt dem med mange partnere er der sket en ændring. Antallet af piger, der har over 10 partnere bag sig, er det samme som i 1989, nemlig 13 procent, mens der for drengenes vedkommende er sket et fald fra 27 procent til 21 procent. Altså et kraftigt skred i retning af færre partnere – både blandt pigerne og drengene.

Mange unge giver udtryk for, at det er i orden at have sex den første gang, man mødes. Men et er at mene sådan – noget andet er selv at efterleve det i praksis. Især hvis der kun er tale om en enkeltstående affære. Det frisind, de unge udtrykker, følger de altså ikke nødvendigvis op af handling – hvilket kan ses af tabel 1.

Måske er det der, at debatten om moralens forfald kører af sporet. I hvert fald synes debatten snarere at være præget af mediernes sensationelle ønsketænkning end af unges faktiske seksualpraksis.

Tabel 1: Indleder du et seksuelt forhold for en enkelt aften?

Kvalitet frem for kvantitet

Det er i de unge år, der er den største udskiftning af partnere. Spørgsmålet er dog, om der er ved at ske en forandring af de unges livsstil, når hele 85 procent af de unge med mere end

et forhold bag sig faktisk har en fast partner – og mange oven i købet i længere tid.

76 procent af de unge, der kun har haft en partner, er mellem 16 og 19 år. Den gruppe har tilsyneladende også etableret sig i et længerevarende forhold, idet det for langt de flestes vedkommende er mellem et og tre år siden, de havde deres første samleje.

Der kan kun gisnes om årsagen til, at så mange af de seksuelt mest aktive vælger et fast forhold så tidligt. Måske søger de et holdepunkt i tilværelsen – og får det via det faste parforhold. For mig at se handler det om et bevidst valg af positiv livskvalitet. Mange data fra undersøgelsen peger i hvert fald i retning af, at de unge i højere grad søger kvalitet frem for kvantitet. Det understreges også af, at flere både forlanger og yder troskab end i undersøgelsen i 1989. Det er ikke ensbetydende med, at parforholdet er ubrydeligt – men at troskaben flytter med til et nyt.

Risikoen for at pådrage sig en sexsygdom er væsentlig reduceret, når man lever i et længerevarende, fast parforhold, hvilket da også helt tydeligt afspejles i valget af p-piller som foretrukket præventionsmiddel. Tanken om en uønsket graviditet ser imidlertid ikke ud til at have en afskrækkende virkning. Hele 29 procent af drengene og 18 procent af pigerne i de faste forhold anvendte således ingen beskyttelse ved deres seneste samleje.

Oplysningsarbejdets effekt

Et væsentlig hensigt med de seneste ti års oplysningskampagner og seksualundervisning har været at få de unge til at vælge en prævention, der sikrer mod overførsel af sexsygdomme.

Tabel 2 peger på, at de unge i løbet af de sidste ti år generelt har fået et mere hensigtsmæssigt præventionsvalg. Sammenlignes kondombrug og p-pillebrug i de to undersøgelser, kan det måske undre, at forbruget ikke desto mindre er lavere i 1999. Men det skyldes imidlertid, at brugen af dobbeltprævention skal lægges til de respektive tal. Samtidig er der sket et fald i brugen af ”afbrudt samleje” og ”sikre perioder”. Og det kan set fra et forebyggende synspunkt kun være glædeligt.

Det er dog tankevækkende, at kondomet i nogen grad er gledet ud til fordel for p-pillerne. HIV er ikke nogen reel trussel i de yngstes kredse – til gengæld er en klamydia-infektion ikke noget, man blot skal se gennem fingre med. Og netop p-pillens stigende popularitet øger denne risiko.

Set ud fra et epidemiologisk synspunkt er det til gengæld positivt, at de unge ikke har så mange forskellige partnere – det reducerer risikoen for at sprede en sexsygdom ganske væsentligt. Det er dog ikke slået igennem i netop antallet af klamydia – eller måske er man bare blevet mere opmærksom på problemet.

Forholdsregler mod HIV og AIDS

Siden slutningen af 80'erne er der gjort meget ud af at oplyse specielt de unge om sikker – eller sikrere – sex. Der er ingen tvivl om, at kampagnen er blevet bemærket. 89 procent af de unge erkender således, at budskabet i AIDS-kampagnen er noget, der vedkommer dem. Og to informationskilder springer i øjnene, når de fortæller, hvor de har deres viden fra – nemlig skolen og radio/tv.

Og den offentlige debat og undervisningen har tilsyneladende været med til at afmystificere

Tabel 2: Så mange anvender ”ofte” eller ”af og til” denne prævention

HIV og AIDS, hvilket bl.a. kommer til udtryk ved, at langt flere unge i dag tør tale med deres partner om emnet.

73 procent siger, de har gjort noget for at nedbringe smitterisikoen – fx ved at holde sig til en enkelt partner, ved altid at forlange og altid bruge kondom, ved kun at dyrke sikker sex, ved kun at have seksuelle forhold til nogen, de kender, eller ved helt at holde op med at dyrke sex, hvilket dog ikke er særligt udbredt.

Viden om et præventionsmidlets sikkerhed er dog ikke afgørende for, hvilke midler de unge bruger. Eksempelvis anvender mange de metoder, de selv anser for mest usikre. De lader altså ikke deres præventionsvalg bestemmes af en smitterisiko.

Der er da også en del unge, som ind imellem tænker på den mulighed, at de selv kunne blive HIV-smittede og udvikle AIDS. Nogle gør det, fordi de har haft risikoadfærd. Andre er bekymrede af andre årsager – endda så meget, at de lader sig HIV-teste. 17 procent af dem med seksuel erfaring og en procent af dem uden har således fået foretaget en test – lidt flere piger end drenge. Det skal nok ses på baggrund af, at piger generelt er mere bekymrede for sygdom.

Normalt og unormalt

Mange unge efterlyser mere information om "andre former for sex". Det kan skyldes, at de gerne vil have afklaret, hvad der er 'normalt' og 'unormalt'. Måske fordi de ønsker at få at vide, om deres egne lyster afviger fra flertallets.

Der kunne hænge sammen med, at medierne ofte slår særlige – ofte avancerede – seksualpraktikker stort op og beskriver dem som det eneste normale.

En del brevkassespørgsmål handler da også om oral- og analsex – noget der skrives meget om. Men uanset hvad der skrives, er analsex ikke noget, der ofte praktiseres af de unge. En femtedel af de seksuelt aktive har

erfaring med denne seksualpraktik. Men kun omkring en procent dyrker det ofte. 60 procent af dem, som har erfaring med analsex, giver udtryk for, at de "ofte" har samleje – dvs. en gang om ugen eller mere. Og det er typisk dem, som er i fast forhold.

Der er altså stor forskel på det, de unge er nysgerrige på at få noget at vide om, og deres faktiske seksualadfærd. Set på seksualadfærden er der altså ikke sket det store moralske forfald.

Uengagerede forældre

Mere bekymrende er det stigende antal forældres manglende engagement i børnenes følelsesliv. Og måske er det der årsagen til de mange misforståelser skal findes. Forældrene har simpelthen ikke fingeren på pulsen, hvad angår deres børns 'seksuelle opdragelse'.

Undersøgelsen fra 1989 viste, at de unges seksuelle adfærd ikke i væsentligt omfang var påvirket af, hvilken socialgruppe deres forældre tilhørte. Vigtigere var den seksuelle opdragelse, der var afhængig af andre normer, holdninger og sociale mønstre end forældrenes sociale status.

Forældrene har simpelthen ikke fingeren på pulsen, hvad angår deres børns 'seksuelle opdragelse'.

Forskellige hjem har forskellig livsstil. Til livsstilen hører også det at vælge åbenhed omkring seksualitet og seksuelt relaterede emner. Og det er en livsstil, som i allerhøjeste grad har en afsmittende effekt på det tillidsforhold, der opbygges mellem børn og forældre.

Set i forhold til 1989-undersøgelsen er der i dag færre piger og drenge, som får vejledning hjemme, men ikke nok med, at vejledningen mangler – åbenheden er også væk. Villigheden til at tale om seksuelle emner mangler stort set i 54 procent af pigernes og 70 procent af drengenes hjem.

Tabel 3: Så ofte tales der hjemme

æ		
æ		

Der er sket et markant fald i åbenheden hjemme hos både piger og drenge, men hvorfor er der ikke umiddelbart nogen fornuftig forklaring på. Med mediernes meget store interesse for netop dette område, kunne det tværtimod være en oplagt indfaldsvinkel til en drøftelse i hjemmet.

Åbne og lukkede hjem

Forklaringen skal måske findes i et ændret familiemønster, hvor børn og voksne groft sagt lever i hver sin verden. Det er altså ikke nødvendigvis forældrenes manglende vilje, men måske snarere det, at der ikke byder sig nogen mulighed, fordi man ikke længere er fælles om tingene. Mange børn gøres til små voksne, og der er ingen tvivl om, at de ved mere om sex i en tidligere alder i dag end tidligere. Det kan få forældre til at tage for givet, at "det ved de nok", eller at det klarer skolen.

En sammenligning mellem de unge, der kommer fra henholdsvis 'åbne' og 'lukkede' hjem viser med al tydelighed, hvilke konsekvenser denne manglende åbenhed får for de unge:

Færre taler med partneren om første gang, færre laver aftale om prævention, og man taler

heller ikke om følelser, fx orgasme, med sin kæreste. Flere har en mere restriktiv holdning til minoritetsgrupper, som HIV-smittede, og færre har tillid til en kommende partner. Ud over dette har unge fra lukkede hjem en betydelig dårligere viden om både seksualitet, prævention, HIV/AIDS og sikker sex.

Skolen vigtigere

Denne ændring på hjemmefronten har betydet, at forældrenes indsats er gledet i baggrunden således, at der nu er flere, der får vejledning fra kammeraterne end hjemmefra.

Skolen er stadig det sted, hvor den største mængde vejledning hentes, men udviklingen er i sig selv en smule bekymrende. I og med forældrene lægger en del af deres ansvar fra sig, slipper de forbindelsen til det, der rører sig på det følelsesmæssigt område.

Forældrene behøver ikke blande sig, men de må med al tydelighed vise, at der er åbent for en dialog, og at området ikke er tabu. Ellers kan grobunden for store misforståelser være skabt.

Bjarne Rasmussen er uddannet lærer med diplomuddannelse i sundhedspædagogik. Han arbejder som konsulent i Frederiksberg Kommunes Forebyggelsessekretariat.

Litteratur

- Ung 99 – en seksuel profil*, Frederiksberg Kommunes Forebyggelsessekretariat m.fl., 1999, 2000 og 2002
- Unge Seksuelle Adfærd*, Frederiksberg Kommunes AIDS-sekretariat, 1989 og 1991

UNGE OG SEX

Et frirum fra kropsfikseringen

Det er vigtigt, at de voksne finder ud af, hvad det vil sige at være voksen. Som det ser ud nu, er alt for mange ung med de unge. I stedet for at være forældre er de venner med deres børn. Dermed pådattes børnene en tvangsmodning, skriver Jens Raahauge, der er formand for Danskærerforeningens Folkeskolefraktion. Han opfordrer forældre til at give deres børn et frirum til at være børn i. Et frirum, hvor børnene ikke skal ligge under for tidens krops- og sexfiksering, som spreder sig længere og længere ned i barneårene. Krops- og sexfikseringen er ikke mindst et problem for de udsatte børn og unge. For den giver andre børn og unge nye redskaber til yderligere at mobbe og udstøde dem. Krop og sex er i stigende grad noget, de unge bedømmer hinanden på. Noget, der indgår i deres indbyrdes magtspil. Og for de udsatte unge kan det være katastrofalt – for at vise, at de mestrer tidens krops- og sexidealer, tyr de til tider til grænseoverskridende adfærd.

Af Jens Raahauge

Ungdommen har altid stået til spanking, når de ældre generationer vurderer frugterne af deres opdragelse gennem udsagn om de unges adfærd. Og jeg må indrømme, at jeg selv har været på banen nogle gange, blandt andet for et par år siden, hvor jeg pegede på den markante seksualisering og vulgarisering af børns og unges indbyrdes omgangstone.

Dengang rykkede sprogforskere ungdommen til undsætning ved at hævde, at ungdommens sprog altid har været ugleset af ældre generationer og er blevet betragtet som forfladigende og vulgært. Og så var den debat overstået.

Alligevel vil jeg hævde, at der er en markant forskel på edernes antastning af religiøse tabuer i midten af forrige århundrede og den seksualfiksering, der præger det fucking dagligsprog, som unge taler og chatter skråt op i hinandens sjæl nu, fordi sproget antaster hver enkelt unges private urørlighedszone.

Sexmobning

Som skoleinspektør har jeg haft et utal af især piger siddende med gråd i stemmen og mobil-

telefon i hånden, og på mobilens display er den ene ludderbeskyldning og bedømmelse af deres nødder efter den anden rullet frem, afsendt anonymt og på alle tidspunkter af døgnet.

Fra hvem? De har alle haft formodninger som følge af venindeintriger og -kampe, men ingen beviser, for mobilen kan jo indstilles på hemmelig afsender.

Det har i visse tilfælde ført til absurde tilstande fx omkring badning efter idræt, hvor alle i en pubertetsklasse har ønsket at klæde om separat og bade i badedragt, så deres bryster forblev velbevarede hemmeligheder for potentielle mobbister.

Det har i andre tilfælde ført til et pres i retning af at være med på noderne både med hensyn til piercing og tatovering.

Og endelig har det i enkelte tilfælde ført til, at piger på 12-14 år har søgt at skaffe sig veninderespekt ved at inlade sig på seksuelle eventyr, der blev basuneret ud – med efterfølgende tømmermænd og i et par tilfælde med overdosis af piller og udpumpning.

Ved en enkelt lejlighed har mobningen haft

en særlig grov karakter, idet et lidet flatterende billede af en klassekammerat er blevet lagt på nettet til afstemning. Og siden fik et hav af besøgende, der stemte.

Kroppen på piedestalen

Det er en sådan sex- og kropsfikseret mobning, der har fået mig til at råbe op – men også til at interessere mig nærmere for, hvad det er der foregår. Det er jo oplagt, at det er en sårbar minoritet, der rammes af disse overgreb. På den anden side henter de jo netop næring i en kontekst, hvor kroppen er på piedestalen.

Når man går ind i løsningen af mobningskonflikter, er den eneste holdbare metode samtaler, samtaler, samtaler og samtaler, der må og skal føre til konkrete adfærdsændringer.

I samtalerne tegner der sig nogle mønstre, som peger på mobningens almene karakter af våben i et socialiseringens magtspil, men som også har en særlig flavour af tidens tendenser. Og netop disse er interessante, fordi de afdækker, at de almene, følelsesmæssige spilleregler for socialisering har en markant konkurrent i friheden for og plejningen af individets krop.

Hakkeorden og alkohol

I samtaler med børn og unge i 12-15-årsalderen fremgår det ofte, at samværsproblemerne udspringer af en hakkeordenkamp i klassen eller på klassetrinet, især blandt pigerne, og at problemerne folder sig ud i fritiden og cementeres ved fester, hvor cementen meget ofte er blandet med alkohol.

I alkoholens dulmende skær bliver både de verbale og de kropslige udtryk ofte grænseoverskridende – og ofte med seksuelle over- og undertoner.

Dette gælder for de få men smitter af på alle. Det har jo til alle tider været karakteristisk for overgangen mellem barn og voksen, at nysgerrigheden og usikkerheden omkring kroppens nye muligheder har præget tanker og handlinger.

Et seksualiseret univers

For mig at høre i samtalerne med børnene og de unge er det nye, at friheden til alkohol er øget, og at referencerammen er et seksualiseret univers.

Som skoleinspektør har jeg haft et utal af især piger siddende med gråd i stemmen og mobiltelefon i hånden, og på mobilens display er der ene ludderbeskyldning og bedømmelse af deres nødder efter den anden rullet frem, afsendt anonymt og på alle tidspunkter af døgnet.

Drengene henter inspiration i den rock- og rapkultur, som har sit udspring i en ganske rå amerikansk undergrund, mens pigerne finder deres rollemodeller i pigepopgruppernes synkende maveskind. Det kan i sig selv ikke betragtes som katastrofalt for nogens udvikling. Oprør og rolleleg hører med til enhver ungdomskamp for at finde sit ståsted.

Detailviden om sex

Problemet er for mig at se en ret fri adgang til alkohol kombineret med et ret detaljeret kendskab til seksuallivets mest ekstreme ytringer gennem fri adgang til pornografi på især internettet.

I samtalerne med børn og unge er den enkeltes omtale af egen adfærd selvfølgelig omgærdet med en blufærdighed, som ikke må anfægtes, men beskrivelserne af mobbende kammeraters adfærd er ofte så grænseoverskridende og så præget af et detailkendskab til seksuallivets varianter, at man som voksen bliver forstemt.

Og det skal for en ordens skyld pointeres, at pigerne har det vanskeligst i dette socialiseringsunivers, fordi de meget ofte i fritiden surfer omkring blandt drenge, der er et par år ældre end dem selv.

Magtesløse forældre

Når man ved forældremøder og især ved samtaler med enkeltforældre tager disse forhold op, skiller vandene ofte af holdninger, spændende fra forargelse over magtesløshed til forståelse. Navnlig ved møder med enkeltforældre kommer magtesløsheden eller forståelsen til udtryk.

Der er på hvert enkelt individ i dette samfund – og dermed også på hvert enkelt barn – et voldsomt frihedspres, og en del forældre har ikke overskud til sætte grænser eller til at kræve satte grænser overholdt.

Det kommer til udtryk, når man foreholder dem, at deres 10-12-årige barn blev set på gaden midt om natten i en weekend, eller når man vil tale om, hvordan det kan gå til, at deres 13-årige barn har lagt værelse til et ugelangt ophold for en gruppe pjækkere af begge køn. Især mødrene erkender deres magtesløshed og er som regel interesserede i en støttende hånd fra omgivelserne, mens nogle fædre tror på stuearrest og afstraffelse.

Misforstået forståelse

Det kan være vanskeligere at håndtere de forstående forældre som offentlig ansat, selvom de er interessante at forholde sig til, da de i høj grad repræsenterer et tidsfænomen.

Igen er især mødrene markante. De er venter med deres sønner og døtre, har tillid til, at de kan administrere deres festliv, støtter dem i drømmen om tatovering og piercing og synes, de er lækre – og måske kan blive endnu mere lækre med lidt kirurgi. Det ærgerlige er, at de andre børn er misundelige.

Disse forældre angiver ofte, at de selv har kunnet administrere frihed, samt at de føler, at børnene er frie og selvstændige. De er venner med deres børn.

Deres børn må nyde alkohol og have kæresten boende. Og de har tilsyneladende gode forbindelser. Deres børn kan blive tatoveret og piercet.

Disse forældre udsender ofte selv signaler

om en kropslig ungdommelighedsdyrkelse, der understøttes bravt af Cher. Alt for damerne og kravet om livslang læring.

Ved at optræde som ung med de unge rammer de en tendens i tiden, som ophæver grænserne mellem generationerne, og som tilsyneladende tvangsmodner en del af de unge.

Specielt de mobbede er naturligt følgagtige i denne sammenhæng og søger at skaffe sig goodwill med tatoveringer, piercing og seksuelle erobringer.

Kritisable forhold

Måske er ovenstående billede fortegnet, fordi jeg som og skoleinspektør fokuserer mere på det skæve end på det almene. Måske sidder jeg på toppen af et isbjerg, fordi alle i et vist omfang prøver at spille normale, når jeg er i farvandet.

Alligevel forekommer det muligt og hæderligt at uddrage forhold, som må sættes til offentlig debat, og som må kræve handling i både det offentlige og det private rum.

1. Adgangen til alkohol og pornografi

Kombinationen af nem adgang til alkohol og til pornografi er direkte truende for en lille gruppe af udsatte børn og unge – og forkvælende for flere.

Vi er ikke meget for restriktioner i vores samfund. Indenrigsministeren udtrykker det klart ved at gå ind for oplysning. Og man må medgive ham, at danske restriktioner sjældent virker på disse områder, både fordi de i visse tilfælde – som fx internettet – er vanskelige at håndhæve, og fordi vi ikke ønsker at lade overtrædelser få konsekvenser.

Da jeg anmeldte en skolekøbmand til politiet for at sælge Lille Bamse-vodka til børn i skoletiden, var der 100 procent opbakning til ham fra alle de forældre, hvis børn køber weekendforsyninger i supermarkedet efter skoletid.

Men vi må så spørge til, hvad oplysningen skal gå ud på. Hver eneste folkeskole i Dan-

mark bruger allerede nu masser af tid på oplysning om rusmidler og på seksualundervisning.

Noget tyder på, at indenrigsministeren i sit udsagn – som det øvrige politiske system – kobler den automatiske frihedspilot til, når vi taler om børns udvikling.

2. Kropsfikseringen

Kropsfikseringen i det offentlige rum er destruktiv for de udsatte og livsforplumrende for flere.

Hvis vi skal fortsætte, hvor indenrigsministeren slap, så må vi konstatere, at kroppen i dag har højeste politiske prioritet. Det er på kropsområderne, der er både stemmer og offentlige oplysningskroner at hente – til kampagner om sundhed osv. Som regel med deprimerende ringe effekt.

Kombinationen af nem adgang til alkohol og til pornografi er direkte truende for en lille gruppe af udsatte børn og unge – og forkvælende for flere.

Man må spørge sig selv, hvorfor alle disse kampagner ikke virker. Et af svarene kunne være, at de trives i samme forståelsesrum som det reklame- og underholdningsmarked, der søger at skabe og opfylde vore forbrugerbehov. Disse reklamer og underholdningsudsendelser lægger en grundtone af en alt er muligt-positivitet, ofte i et seksualiseret univers, mens kampagnerne netop formidler begrænsningen, behovet for at styre sig.

Det er måske snarere fikseringen end kroppen, man skal have øje for, hvis man vil give de udsatte – og alle andre børn – en oplysning om tilværelsen.

At det ikke ligger lige for i det politiske

rum, har kulturministeren netop vist med en dobbelthandling: frigivelse af reklamer for børn OG forslag om nedlæggelse/begrænsning af Kulturrådet for Børns aktiviteter.

3. Uklare grænser mellem børn, unge og voksne

Ophævelsen af grænsen mellem barn- og ungdom på den ene side og ungdommelighedsdyrkende voksne på den anden side virker tvangsmodnende på udsatte børn og unge.

Den væsentligste oplysningskampagne, man kunne sætte i gang, kunne have overskriften: Hvad vil det sige at være voksen? En afklaring af dette kunne give et frirum at være barn i.

Men tendensen er en anden. Undervisningsministeren søger i samarbejde med Kommunernes Landsforening at anlægge et stadigt stigende voksensyn på barnet som resurse ved at målrette barnets liv i daginstitution og skole mod arbejdslivet.

Men netop et barnets frirum synes at være eneste vaccine mod seksualiseringen af barn- og ungdommen. I dag forekommer det mig, at vi er nået ud til en grænse, hvor det flertal af børn som tilværelsen lykkes for, må kæmpe for at være normale, mens de udgrænsede blot skal følge tidens strøm. Det må og skal være omvendt. Det burde kræve bare *lidt* arbejde at blive udstødt.

Men når det politiske system orienterer sig ensidigt mod det kropstilfredsstillende marked, må forældre, lærere og pædagoger orientere sig mod børnene og de unge og skabe det frirum, der bekender sig til, at der inde i kroppen er følelser og oven på kroppen et hoved.

Jens Raahauge er formand for Dan sklærerforeningens Folkeskolefraktion og tidligere skoleinspektør

UNGE OG SEX

Den sokratiske dialogpartner

Når vi skal tale om sex med de unge, gælder der nogle særlige kulturelle spilleregler. Selvom vi ønsker at klæde de unge på til deres møde med seksuallivet, er vores forsøg på at tale med dem ofte pinlige og febrilske, da vi konfronteres med vores egen bornerthed. Derfor overlader vi det i vid udstrækning til de unge selv at indhente viden på området, skriver seksualvejleder og psykologistuderende Nina Boelsgaard Christensen. Hun opfatter imidlertid den lovpligtige seksualundervisning som en kærkommen anledning til at tage hul på spørgsmålet. Men det er ikke sådan lige til at støtte dem – hvordan skal vi gøre? Nina Boelsgaard Christensen opfordrer os til at skabe en sokratiske dialog med de unge, hvor den voksnes spørgsmål – og ikke svar danner udgangspunkt for de unges refleksion. Og hun giver her en række retningslinier for, hvordan man kan skabe en sådan dialog med de unge.

Af Nina Boelsgaard Christensen

De unge er både nysgerrige og aktive, når de søger viden om kroppen og sex. Det oplever jeg som rådgiver på Sexliniens anonyme telefonlinie og som underviser i 7. til 10. klasse. Men emnet sex er dog stadig belagt med kulturelle tabuer. Og derfor er den *kontrakt*, voksne og unge indgår, når vi skal tale om sex, kendetegnet ved ambivalens.

Ambivalensen består i, at vi på den ene side har en tro på, at oplysning og kvalificeret viden kan klæde de unge på til selv at træffe kompetente valg. Det kommer til udtryk, når vi informerer de unge om prævention og kønssygdomme, og når vi blander os, hvis de gør noget, som vi mener, de ikke skal gøre.

På den anden side er vi dog påpasselige med ikke at forcere deres seksuelle udvikling utidigt ved at give dem for kvalificeret eller avanceret viden – muligvis fordi vi kæder deres gryende seksualitet sammen med barndommens aftagen. Det kommer til udtryk, når vi er passive eller undlader at guide de unge aktivt.

Op til dem selv

Når vi sjældent diskuterer eller omtaler sek-

sualtekniske eller følelsesmæssige spørgsmål med de unge, så overlades de i høj grad til deres eget initiativ, hvis de ønsker at blive kloge – på trods af vores tro på oplysning og viden. Der er altså en klar sammenhæng mellem de signaler om åbenhed og lukkethed, vi voksne sender dem, og de spørgsmål om sex, som de unge stiller og ikke stiller.

Med vores ambivalens sender vi altså nogle signaler til de unge, som de langt hen ad vejen opfanger og handler på baggrund af. Nogle signaler, der – hvor modsætningsfyldte de end måtte være – fungerer som et vigtigt udgangspunkt for de unges søgen efter viden på området.

Vores valg og brug af dialogform informerer de unge om, hvilken slags partnere de kan anse os for at være.

De er helt klar over, at stor viden og kunnen på seksualområdet ikke kulturelt sidestilles eller påskønnes på samme måde af de nærmeste voksne som stor viden og kunnen på

alle mulige andre områder. Når de sjældent delagtiggør os i deres seksuelle spørgsmål eller viden, kan vi kun gætte på, om de spørgsmål, de aldrig stiller, skal tilskrives almindeligt ukendskab til det seksuelle område eller en slags socialt funderet censur og selv-justering i forhold til, hvad de tror, det er legitimt at spørge om.

Et privat område

Vores kontrakt med de unge kan kaldes *permissiv* eller *tilladende*, da den faktisk tillader, at de unge i stort omfang selv prøver sig frem og selv skaffer sig viden. De må altså bogstaveligt talt ”om bag busken” eller ”ud i livets skole” for at få kendskab til det seksuelle. Vi – og dette er en central del af kontrakten – får herigennem signaleret til dem, at seksualiteten er et privat og intimt område. Samtidig undgår vi også en konfrontation med deres kropslige kompetenceudvikling på seksualområdet og dermed også en penibel konfrontation med vores egen blufærdighed.

Kommunikationsrummet mellem voksen og ung er altså kendetegnet ved en gensidig hensyntagen og akavethed. Og en vidensudveksling kan derfor kun lade sig gøre, hvis parterne – meget præcist udtrykt af seksualforsker Christian Graugaard – ”... er til stede på en ikke-tilstedeværende måde”.

Pinlighed og febrilskhed

Med denne særlige kontrakt er det ikke overraskende, at vi ofte skal have en særlig anledning for at tage initiativ til at tage en snak med de unge om sex. Den loypligtige seksualundervisning i skolen er sådan en særlig anledning, der dog samtidig udgør et af vores kulturs helt klassiske – næsten mytiske – billeder på pinlighed og febrilskhed. Seksualundervisningen er en sjælden undtagelse fra den permissive kontrakt, hvor der i et vist antal timer pludselig kan eller skal tales ’åbent’ om alt det, vi ellers ikke taler så åbent om. Den spændte opmærksomhed eksisterer ikke blot mellem klassen

og underviseren, men også mellem eleverne, der er blufærdige og vogtende over for hinanden, samtidig med at de lærer af hinanden og spejler deres egen udvikling i kammeraternes.

Trods pinligheden og febrilskheden er seksualundervisningen et udtryk for, at vi som samfund virkelig ønsker varetage den opgave det er at støtte unge i deres møde med seksuallivet. Spørgsmålet er bare, hvordan denne støtte kan tage sig ud og med hvilken begrundelse.

Den hårde og bløde seksualoplysning

I seksualundervisningen tegner vi ofte en skillelinie mellem to emneområder. *Hårde, faktuelle* emner – så som kroppens udvikling, reproduktion, prævention og kønssygdomme – adskilles ofte fra *bløde, sammensatte* emner – kontakt, forelskelse, kønsroller, onani, kærestes, første samleje, følelser, rusmidler og personlige grænser.

De faktuelle emner prioriteres typisk højest. Men begge emneområder er relevante for unge – blandt andet fordi faktuel viden, der er knyttet til en specifik krop, som har følelser og lever i en konkret livspraksis, antageligvis er nemmere at anvende eller sætte i spil i hverdagen end den viden, der klinisk er løsrevet fra en sådan oplevelse og hverdagspraksis.

De to vidensområder kalder på hver deres ide om, hvilken art viden, der bedst støtter de unge. Inden for det hårde område er den relevante støtte fakta om kroppen og oplysning om prævention. Det kan imidlertid let antage en stærkt bydende og derfor moralsk form (”gør det/gør ikke det”). Den relevante, støttende viden for unge inden for det bløde område derimod skaber mulighed for, at de unge kan reflektere over og forholde sig til komplekse emner på selvstændig vis, hvilket i sig selv naturligvis også er udtryk for en moralsk holdning.

De to dialogformer

De hårde faktuelle emner og de bløde sam-

mensatte emner placerer sig forskelligt indenfor kommunikation i henholdsvis den *magistrale* og den *sokratiske dialog*.

Den magistrale dialog er hovedsageligt vejledende, oplysende og betegnes ofte som 'en-vejs-kommunikation' – her *gives* svar. Inden for den magistrale dialog udtaler førstestemmen – i dette tilfælde den voksne eller læreren – sig, med henvisning til videnskaben, moralen eller en gud, fra en forventeligt mervidende og belærende position. Mens andenstemmen – i dette tilfælde den unge – må godtage denne viden eller moral og således intage en accepterende og modtagende position, hvorfra de hverken levnes plads til at udfordre den præsenterede viden eller ansøres til at gøre den til dens egen gennem refleksion eller diskussion.

Det er der derimod plads til indenfor den sokratiske dialog, der er kendetegnet ved en nysgerrigt udforskende, meningsdannende og primært udvekslende kommunikation – her *søges* svar. Her er den voksnes *spørgsmål* – og ikke dennes *svare* – retningsgivende for den adspurgte unges refleksion, hvilket betyder, at den unge indtager en førstestemme-position i projektet, og den spørgende voksne må indtage en mere accepterende eller ledsagende position.

Dialog og identitet

Valget af dialogform har ikke kun indflydelse på, hvilken viden de unge bliver rustet med. Dialogens form eller måden, som budskaberne formidles på, bidrager også til at skabe og definere de unges identitet som mere eller mindre selvstændige og kapable til at håndtere mødet med seksuallivet. Det sker gennem de meta-kommunikative signaler, dialogformen giver de unge.

Fra den magistral dialogiske position signaleres: ”Siden jeg vælger at *fortælle jer hvordan*, må jeg antage, at I ikke selv ved hvordan og ikke selv gør jer tanker herom” – samt: ”Den relevante viden eller holdning til hånd-

tering af seksuallivet kommer fra mig. Derfor er mine holdninger interessante for jer”. Fra den sokratiske dialogiske position signaleres derimod: ”Siden jeg vælger at *spørge jer hvordan*, må jeg antage, at I selv ved hvordan eller selv gør jer tanker herom”, – samt: ”Den mest relevante viden eller holdning til håndtering af seksuallivet kommer fra jer selv. Derfor er jeres holdninger interessante for mig”.

Sokratiske undervisningsteknikker

I mit arbejde som seksualvejleder veksler jeg mellem den magistrale og den sokratiske dialogform – afhængigt af emneområdet.

Jeg har dog især arbejdet på at udvikle en række sokratiske undervisningsteknikker i samarbejde med undervisere fra Foreningen Sex og Samfund – og de unge. Disse teknikker er nyttige – men benytter sig i vid udstrækning af en anonymitet mellem underviseren og eleverne, som sjældent er mulig at opnå mellem lærer og elever i skolesammenhænge. I det omfang anonymiteten er mulig, er den med til at opfylde det dobbelte behov for tilstedeværelse og ikke-tilstedeværelse, som Christian Graugaard taler om.

Min seksualundervisning tager som regel udgangspunkt i historier eller cases. Jeg spørger aldrig direkte til de unges egne private historier, tanker, erfaringer eller problemer, men taler kun med dem om andre unges private historier, tanker og problemer. Jeg præsenterer eksempelvis gamle problem- og dilemmafyldte spørgsmål fra Sexliniens brevkasse, læser et spørgsmål op og beder eleverne være redaktører på brevkassen og svare eller rådgive spørgsmålsstilleren med det, de mener må være relevant viden for personen.

Dermed signalerer jeg til dem, at jeg anser dem for nogen, der allerede ved meget, og endnu vigtigere *forventes* at vide noget, hvilket som oftest får dem til at ranke ryggen og sædvanligvis inviterer dem til yderligere deltagelse i undervisningen. Ud over at casene bibringer undervisningen en ægthed og rele-

vans, giver de de unge en mulighed for at genkende eller genspejle egne oplevelser, uden selv direkte at være på banen – altså en slags anonymitet.

Jeg anvender desuden helt konsekvent et *de-personificerende* sprog. Jeg spørger eksempelvis: ”Kender I nogen, der har ringet ind på Sexlinien og spurgt om noget..?” Eller formulerer spørgsmålet endnu fjernere fra eleverne selv: ”Har I hørt om nogen, der har....?”. Den overordnede pointe er, at vi sammen taler om nogen, der lige så godt *kunne være* dem, men som netop ikke *er* dem! Også dette er med til at honorere kravet om tilstedeværelse på en ikke-tilstedeværende måde.

De unge eksperter

Jeg sørger så vidt muligt for, at undervisningen både giver de unge mulighed for at være i centrum, samtidig med at de får mulighed for at suge viden til sig uden at være i centrum. Det sker ved, at de unge inddeles i smågrupper, hvor rådene til den rådsøgende fra casen kort kan opfindes og vendes, inden de fremlægges i plenum. Jeg spørger siden hovedsageligt til *gruppens* tanker og *gruppens* gæt, idet denne øvelse, med aktiv rådgivning af en fremmed, sagtens alligevel kan afsløre, hvor lidt eller hvor meget man rent individuelt ved eller har prøvet. Tanken er så, at hver elevs stemme er til stede, men i kraft af gruppetilhørsforholdet på en ikke-personligt tilstedeværende måde.

En stor del af undervisningen foregår på den måde, at jeg interviewer grupperne. Det sætter fokus på deres specifikke råd, men også på generelle temaer, som rådene måtte berøre. Jeg søger at indtage en absolut nysgerrig position over for gruppernes anvisninger, og jeg virker således i lange sekvenser snarere som en journalist, der er mere interesseret i at høre ’eksperternes’ udtalelser og tænkningen bag dem, end en egentlig underviser eller vejleder. Det vil sige, at jeg helt bevidst anvender en spørgeteknik, hvor jeg ikke plæderer for eller imod særlige råd, men på skift udfolder og

udfordrer *alle* de råd eller holdninger de unge måtte fremsætte.

De forskellige spørgsmål

Intentionen med at stille de spørgsmål, jeg gør, er ofte dobbelt, så de på en gang inviterer grupperne til refleksion fra et bestemt sted eller på en bestemt måde, men samtidig underbygger signaler om undervisningens muligheder og tilstræbte åbenhed.

Jeg spørger aldrig direkte til de unges egne private historier, tanker, erfaringer eller problemer, men taler kun med dem om andre unges private historier, tanker og problemer.

Jeg anvender blandt andre *cirkulære spørgsmål*, der inviterer til indlevelse i andres oplevelse af eller fordomme omkring en situation, *overdrivelsesspørgsmål*, der muliggør de unges korrektion og nuancering af min overdrevne genfortælling af deres råd samt *gætværksspørgsmål*, der inviterer til en fornemmelse af, at alle vidensniveauer er acceptable i denne undervisning.

Bevidst skift mellem dialogformer

Jeg prøver at virke interesseret i deres holdninger og råd, men jeg afholder mig fra at vurdere eller kommentere dem, for at min personlige ansvarlighed, erfaring eller bekymring i denne forbindelse ikke skal komme til at ”stå i vejen” for de unges refleksion og meningsdannelse. Jeg er interesseret i at give plads til så mange forskellige forståelser af problematikken og bud på løsninger som muligt: ”Okay, det var ét råd – er der nogen grupper, der har tænkt helt anderledes om det her?”

Jeg kan supplere med andre forståelser, når klassens opfattelser synes udtømt. Eksempelvis kan jeg, hvis ikke de unge selv gør det, introducere hvad en ansvarlig eller bekymret

forælder-stemme ville kunne sige, og på den måde er jeg også en de-personificeret talsmand. Jeg kan desuden vise undren ved at stille yderligere spørgsmål eller forfølge og dermed søge at forstå en særlig tankegang: ”Fortæl lidt mere om jeres tanker i denne forbindelse – hvorfor synes I, at det er drengens fejl, at de ikke havde et kondom?”

Denne nysgerrige og til dels neutrale position giver mig en frihed til i seksualundervisningen ikke i samme moment at skulle udføre en umulig dobbeltfunktion som kommunikationspartner: som én, der på samme tid skal *samtale* og *påtale* – eller på samme tid formidle åbenhed (med den sokratiske dialog) og forbud (med den magistrale dialog). Der skiftes mellem dialogformerne – de forveksles ikke. Naturligvis siver mine holdninger ganske tydeligt ud gennem de spørgsmål, jeg stiller de unge, og således er mine overbevisninger ganske givet også til stede på en ikke-tilstedeværende måde i undervisningen.

Ikke svaret på alle bønner

Vores valg og brug af dialogform informerer de unge om, hvilken slags partnere de kan anse os for at være. Med de to dialogformer efterlader vi desuden to vidt forskellige invitationer til fremtidig kommunikation hos dem. Man kan frygte, at en utilsigtet effekt af brugen af den magistrale dialog kan være, at de unge ikke indprentes deres egne kompetencer i seksuallivet, eller at deres opmærksomhed i højere grad rettes mod at gengive de voksnes

holdninger hertil end at skabe deres egne. Endelig kan et stort tab være, at de unge muligvis vil reagere på den magistrale dialog ved at lægge afstand til voksne, når det gælder videnssøgningen på det seksuelle område. Det vil afskære os for muligheden for både at påvirke og støtte dem direkte.

Det er dog ikke sådan, at den sokratiske dialog er svaret på alle vore bønner. Vi skal fx være opmærksomme på, at unge i høj grad har megen nytte af klare, utvetydige holdninger fra voksne, idet de prøver at finde deres egen vej, hvad enten de gør disse holdninger til deres egne eller netop tager afstand fra dem. Et aldeles holdningsløst rum, kan således virke som et hav uden pejlemærker.

Faren ligger altså ikke i selve brugen af begge dialogformer – men i, at vi forveksler dem og sender de unge konfliktende signaler. Så vi fx tror, at vi er i øjenhøjde med de unge, men i ønsket om at inddrage dem i dialogen ikke får fremlagt tilstrækkelig faktuel, udiskuterbar viden, eller modsat tror, at vi er refleksionsgivende, åbne samtalepartnere, mens vi blot docerer og (for-)byder.

Nina Boelsgaard Christensen er Stud. Psych. samt rådgiver på Sexliniens anonyme telefonlinie og brevkasse samt underviser af 7. til 10. klasses elever i regi Foreningen Sex og Samfund.

Sonny Kaasing Nielsen, Clas Winding og Gunver Rasmussen har bidraget med inspiration og kommentarer til artiklen.

UNGE OG SEX

Ung i en pornotid

*Mange af de faste orienteringspunkter er forsvundet. Seksualiteten er en af de sidste store fortællinger, der er tilbage. Den har derfor en central plads i nutidens samfund – ikke mindst blandt de unge, der i disse år bombarderes med porno. Forfatteren Per Straarup Søndergaard, der netop har udgivet debatbogen *Ung i en pornotid*, lader her syv unge drenge og piger fra bogen fortælle om deres erfaringer med pornografi og den afsmittning, den har på deres seksualitet. Billedet er langt fra entydigt. Selvom de unge forholder sig kritisk til pornoen, ligger de under for dens idealer om pumpede kroppe og seksuel formåen. Og selvom pornoen giver dem inspiration til at udvikle og forny deres sexliv, skaber den også frygt for at ende i grænseløshed. For de unge er pornoen ikke noget, der enten er godt eller skidt. Pornoen er både og.*

Af Per Straarup Søndergaard

”Forleden kom min kæreste med en overraskelse til mig, og det viste sig at være nogle håndjern. Det synes jeg faktisk var ret fedt, men vi har også været kærester i fire måneder, så er det okay at finde på noget nyt.”

Sådan udtalte Louisa på 16 år for nylig til Berlingske Tidende. Er Louisa en typisk repræsentant for nutidens unge, når det gælder deres forhold til seksualitet?

Både-og vil mit klare svar lyde. Hun adskiller sig fra sig den del af de 16-årige unge, som endnu ikke har haft deres seksuelle debut. Men blandt de seksuelt aktive unge tror jeg, at både Louisa og hendes udtalelse er typisk. Det er mit indtryk efter at have interviewet 15-20 unge i forbindelse med research til min bog *Ung i en pornotid*. Mange unge er optaget af seksuelle eksperimenter. Det betyder ikke nødvendigvis, at de alle sammen kaster sig ud i dem. Men de har en forestilling om, at deres seksualliv hele tiden skal udvikle sig. Hvis det ikke gør det, er det et signal om, at der er noget galt. Rie på 17 år siger fx:

”Kvinder, der lever i et fast forhold i mange år og kun bruger missionærstillingen, må da kede sig ihjel. For mig er sexlivet en vigtig del af et forhold, og derfor er det også vigtigt,

at det er afvekslende. Hvis man hele tiden bare laver det samme og det samme med kæresten, tror jeg, at det er et tegn på, at forholdet er gået i stå.”

De fleste af dem, jeg har talt med, fremhæver det positive ved den store fokusering, der er på sex i vores samfund.

Men det er ikke kun for at holde gang i parforholdet, at unge eksperimenterer seksuelt. Flere giver udtryk for, at de simpelthen gør det, fordi det er spændende at prøve noget nyt.

Frihed og frygt

Det, som man kalder pornificeringen af det offentlige rum, har gjort mange voksne bekymrede. Umiddelbart giver de unge ikke udtryk for samme bekymring. De fleste af dem, jeg har talt med, fremhæver det positive ved den store fokusering, der er på sex i vores samfund.

Max på 18 år siger fx, at det betyder, at man er mere åben og betragter sex som et naturligt behov. Unge kan være *bollevenner* med

hinanden uden at være kæresten, eller man kan have sex med en, man møder tilfældigt i byen. Begge ved godt, at det ikke er, fordi man har mødt den eneste ene, men at det kun bliver til en enkelt aften eller nat til fælles fornøjelse. Den uforpligtende omgang med hinanden kan måske skyldes påvirkninger fra pornoen, mener Max. Det samme kan interessen for at forny sit seksualliv.

”Porno inspirerer helt klart og er med til, at ens seksualliv ikke bliver rutinepræget. Man får fx ideer til nye stillinger. Den er også til at bryde tabuer ned. En af mine pigevenner bruger en dildo og et par af mine venner har brugt håndjern, når de har haft sex. Sådan noget ville ikke have været almindeligt for nogle år siden, og man ville slet ikke have fortalt andre om det. Men i dag er det normalt. Problemet er selvfølgelig, hvis man hele tiden vil være grænseoverskridende og fornyende, når man har sex. For betyder det så, at man bliver mere og mere ekstrem?”

Denne ambivalens, som Max her giver udtryk for, er karakteristisk. På den ene side oplever unge en frihed til at udleve deres seksuelle fantasier. På den anden side har de en frygt for, hvor de ender henne, hvis grænserne hele tiden skal brydes.

Ydre pres – indre trang

Hvorfra kommer trangene til eksperimentere seksuelt? Kommer den fra pornografiske medier. Ja, det kan den gøre i nogle tilfælde. Og nogle gange er inspirationen overordentlig tydelig. Vibeke på 16 år fortæller fx i bogen:

”Engang jeg kom på besøg hos to fyre, sad de og så pornofilm. Der var ikke nogen handling i den. Man så bare en kvinde, der fik den op i røven. Så sagde en af fyrene til mig: *Sådan skal vi også gøre en dag.* Jeg svarede: *forget it, mand.*”

Hendes veninde Malene på 15 år supplerer med en anden oplevelse. Hun havde engang en kæreste, der meget tit så pornofilm, og det gav ham mange gode ideer.

”Hvis han så en kvinde, der suttede den af på en mand, så spurgte han: *Gider du ikke også lige at gøre det på mig.* Nej, svarede jeg. Han var anstrengende, fordi han tænkte på sex hele tiden. Selv om jeg havde sagt nej, så tiggede han: *Åh, må jeg ikke godt lige liste den ind.*”

En af de interviewede piger i bogen – før-omtalte Rie på 17 år – er meget bevidst om at skelne mellem den indre trang til at eksperimentere og det ydre pres, som især piger kan være udsat for. Hun siger:

”Lysten til afveksling skal komme indefra, og den skal opstå naturligt. Jeg ville synes, at det var totalt mærkeligt, hvis en kæreste eller en partner sagde til mig: *Jeg har set noget i en pornofilm, skal vi ikke også prøve det.* Så ville jeg føle, at jeg bare var en brik i hans spil... og så kunne han jo lige så godt købe en Lolita-dukke.”

Piger snakker med piger – det gør drengene også

Der er meget få af de unge, jeg har talt med, der har givet udtryk for, at de tænder på hardcore pornofilm. De fleste foretrækker soft-pornofilm eller erotiske film. Kim på 16 år forklarer forskellen på traditionelle pornofilm og erotiske film således:

”Det er film med en handling... men uden at det gode er klippet fra!”

De erotiske blade er der flere piger, der godt kan lide. De synes, at de er inspirerende, og at de lærer noget ved at læse dem. Det gælder fx et blad som Tidens Kvinder, der er et blad med en stærk billedside, men også med journalistiske artikler om unge kvinders seksualitet og seksuelle fantasier.

Det er mit indtryk, at drengene i højere grad bruger seksuelle billeder, der ligger fjernt fra deres seksuelle virkelighed. De finder fx billeder af pornomodeller eller af mere eller mindre perverterede former for seksualitet på Internettet. Generelt er der ikke den samme overførbarhed i deres forbrug, som der er i

pigernes ditto. Drengene kigger på billeder, fordi de er *for vilde, for seje* eller *for klamme*. Drengene kan være meget højtråbende i forhold til deres seksualitet. Det gælder specielt de yngre teenagere. Derimod er det mit indtryk, at de lidt ældre teenagere snakker åbent og ærligt om deres seksuelle erfaringer og udveksler gode ideer. Pigerne snakker med pigerne, mens drengene snakker med deres pigevenner.

Susanne på 19 år siger: "Jeg snakker meget med mine veninder om sex. Vi snakker om de stillinger, vi har prøvet og giver hinanden gode ideer til, hvordan vores seksualliv kan udvikles".

Susanne har en fast kæreste og fortæller, at hun og kæresten godt kan lide at udforske hinanden og ikke er bange for at prøve noget nyt. Foreløbig har Susanne trukket stregen for de seksuelle eksperimenter ved analsex. Hun siger:

"Jeg kender et par, der har prøvet det. Men jeg har ikke lyst... ikke lige nu i hvert fald. Jeg har hørt så mange skrækhistorier. Ringmuskler, der går i stykker, og pludselig er der lort i sengen. Det ville bare være så pinligt...!"

Forvrænget kvindeideal

Alle de interviewede piger i bogen er betænkelige ved det kvindebillede, som bliver eksponeret i de fleste pornofilm. Pernille på 19 år siger fx:

"Mænd får klasket så meget af den slags film og billeder i hovedet. Det kan give dem den opfattelse, at kvinder ikke er andet end nogle dåser, de kan ligge og hugge i." Samme Pernille fortæller om oplevelser med fyre, der ikke kan holde fingre for sig selv, når hun og Susanne går på diskotek. Susanne siger:

"Der er nogen fyre, der ikke kan se en god røv, uden at de lige skal tage fat i den. Eller som lige *kommer til at røre* ved en piges bryster. Det er pisse irriterende. Vi går jo ikke hen og rager en fyr i skridtet, selv om vi synes, han ser godt ud."

Nogle gange bliver pigerne helt paf, når

de mærker en hånd på afveje. Andre gange får de sagt højt og tydeligt fra, fortæller Pernille.

"*Fingrene væk eller jeg knalder dig en*, kan jeg godt finde på at råbe. Nogle fyre bliver lidt flove og siger undskyld. Men mange fyre kan ikke se, at det er en *big deal*, at de lige rager lidt. Måske råber de oven i købet, at man er møgsæk eller en billig luder," siger Pernille og ryster lidt på hovedet.

Skyldes den slags oplevelser, at nogle unge mænd er påvirket af pornoens kvindebillede og af modellernes kom-og-tag-mig-attitude... ja, måske?

Er jeg god nok?

Det er imidlertid ikke kun pigerne, der er betænkelige over de kønsideal, som pornoen er eksponent for. Det samme er nogle af drengene – fx Max. Han er ikke storforbruger af porno. Men han har set forskellige film og kender navne på pornostjerner som Katja Kean og Jill Kelly. Høje, lyshårede og slanke piger med store bryster. Og de er flotte at se på, synes Max.

"Men måske betyder det, at jeg en dag ikke kan blive ophidset, hvis jeg er sammen med en *normalt* udseende dame? Det er ikke sket endnu. Men måske sker det? Og det synes jeg faktisk er både skræmmende og ulækkert at tænke på."

Pornoen fokuserer på mændenes præstation i en sådan grad, at den gør unge mænd usikre på deres egen formåen.

Max har en anden frygt på sit køns vegne. Den går i retning af, at pornoen fokuserer på mændenes præstation i en sådan grad, at den gør unge mænd usikre på deres egen formåen.

"Drengene spekulerer meget på, om deres tissemand er store nok. De sammenligner fx når de står under bruseren efter gymnastik,

og jeg tror, at det kan give nogle fyre mindre-værds-komplekser,” siger Max og tilføjer en ting, som kan forstærke følelsen af ikke at være god nok. ”I pornofilm er der altid nogle meget veludrustede mænd, og de kan bolle i flere timer i træk. Og det kan jo være mere end svært at leve op til.”

Så svært at Max tror, at nogle drenge får præstationsangst, når de er lige ved at score en pige. De bliver så bange for, at de skal skuffe hende seksuelt, at de trækker følehornene til sig.

Udvid perspektivet

Pornofilm og porno i det hele taget påvirker unges sexnormer. Men pornoen er ikke bare skaber af virkelighed. Den bliver også skabt af virkeligheden. Det mener i hvert fald porno-modellen Nikki Dane og hendes mand – fotografen – Allan Andersen, som jeg interviewede under min research til *Ung i en pornotid*.

”Hvis vi tager analsex som eksempel. Så er der nogen, der mener, at folk dyrker analsex, fordi de har set det på pornofilm. Men vi oplever også et pres den anden vej. Distributørerne siger: Hvis der er analsexscener med i en film, så sælger den bedre. Det er det, folk vil have! Den besked går videre til producenterne, og så lægger vi analsexscener ind i vores film, fordi vi selvfølgelig gerne vil have dem solgt.”

I forlængelse af ovenstående vil jeg tilføje, at jeg tror, man skal se debatten om unges sex-

normer i et større perspektiv end bare ved at kigge på deres forbrug af pornografi. Hvis der er en udvikling i gang, skal den i lige så høj grad ses i lyset af den tendens til individualisering, som er så udtalt i modernitetens tidsalder. Mange af de faste orienteringspunkter er faldet væk. Med Peter Thielst ord er seksualiteten en af de sidste store fortællinger, der er tilbage. Det giver seksualiteten en meget central plads i livet. Men måske i virkeligheden en plads, der er *for* central?

Per Straarup Søndergaard er uddannet lærer, men har i flere år arbejdet som forfatter. Bogen *Ung i en pornotid* er netop udkommet på CDR-Forlag.

I artiklen optræder

Malene, 15 år skoleelev

Kim, 16 år, skoleelev

Vibeke, 16 år, skoleelev

Rie, 17 år, elev på en social- og sundhedsskole

Max, 18 år, handelsskoleelev

Susanne, 19 år, handelsskoleelev

Pernille, 19 år handelsskoleelev

UNGE OG SEX

Pornografi ad bagdøren

Vi er i gang med en proces, hvor pornografi bliver listet ind i vores hverdagsliv ad bagdøren som et alment accepteret kulturelt element, skriver Anette Dina Sørensen fra Videnscenter for Ligestilling. To tendenser virker i denne proces: For det første er udbuddet af den reelle pornografi blevet større og lettere tilgængeligt. Derudover flyder fragmenter af pornografien ud i massekulturen – på reklameposters, i musikvideoer, i ungdomsblade og mange andre steder. Det store spørgsmål er ifølge Anette Dina Sørensen, hvilken effekt denne såkaldte "mainstreaming" af pornografien har på børn og unge – hvilke billeder af køn og sex den aflejrer, og om den afføder en ændring i deres seksualpraksis over tid. Det ved vi ikke. For der findes ingen undersøgelser om pornografiens påvirkninger af børn og unge. Men en effekt, pointerer Anette Dina Sørensen, det har den utvivlsomt.

Af Anette Dina Sørensen

I artiklen "Vi fik ting af vide om sex", som indgår i den svenske antologi *Fisseglokken* fra 1999, fortæller Linna Johansson om sit første møde med en pornofilm. 16 år gammel sidder hun sammen med en flok kammerater af begge køn og ser en film, hvor en ældre mand knæper fire unge piger, der alle foregiver at blive liderlige af at blive penetreret i alle tilgængelige huller.

"Sådan en kælling skulle man have!", kommenterer Linna Johanssons drengekammerater i sofaen samtidig med, at de anklager pigerne for at være kedelige, fordi "de bare sidder uden at sige noget".

Hun fortæller om den kvalme, oplevelsen skaber. Om at føle sig nøgen og flov på samme tid og om problemerne med at forstå, hvorfor kvinderne i filmen får orgasme af at blive kaldt ludere. Men særlig central står oplevelsen af, at pornografien kommer til at fremstå som seksualitetens sande version blandt kammeraterne.

Til stede på en anden måde

Linna Johanssons historie er selvbiografisk og kan derfor ikke gøre hævde på at være gæld-

ende for alle unge kvinders oplevelse af mødet med en pornofilm. Men i sin beskrivelse af de dilemmaer og den sårbarhed, situationen skaber, er den ganske interessant.

Siden Johansson var teenager, har situationen ændret sig markant. Børn og unge lever med pornografi på en væsentlig anderledes måde, end de gjorde for bare 6 – 7 år siden, fordi pornografien er til stede i vores kultur på en anden måde i dag. Dette forhold kan man forvise sig om, hvis man læser den ny debatbog *Ung i en pornotid*, hvor Per Straarup Søndergaard gennem en række interview afdækker, hvilken rolle pornografien spiller i dagens ungdomskultur, og hvordan de unge forholder sig til den.

Et bordel uden vægge

Den betegnelse, der bedst dækker pornografiens nuværende placering i vores kultur er "mainstreaming". Vi er i gang med en proces, hvor pornografi bliver listet ind i vores hverdagsliv ad bagdøren som et alment accepteret kulturelt element. To tendenser virker sammen i denne proces. For det første er udbuddet af den reelle pornografi blevet både større og

lettere tilgængelig samtidig med, at forbruget er blevet anonymiseret. Man skal ikke længere snige sig ind i særlige biografer eller specialforretninger, men kan leje en video i forretninger, som også udlejer almindelig underholdningsfilm. Alternativt kan man se porno på midnats-TV eller finde billeder eller kigge webcam-transmitteret porno på internettet døgnet rundt. Ønsker man at gøre brug af pornografi er man altså ikke længere begrænset af tiden eller udbuddet. Man skal heller ikke nødvendigvis konfronteres med den skamfuldhed, andres blikke kan fremkalde. I sin artikel ”Afstandsintimitet” fra antologien *Krop og æstetik* citerer Rune Gade Marshall McLuhan for at betegne situationen som ”et bordel uden vægge”.

Ved siden af den reelle pornografis større tilstedeværelse og lettere tilgængelighed, gør den anden tendens sig gældende. Fragmenter af pornografien flyder ud i massekulturen. På reklameposters, i musikvideoer, i dokumentarprogrammer på TV, i modereportager og ungdomsblade benyttes i stigende omfang tegn, der citerer fra pornografien. Fotomodellers positurer, deres påklædning, bevægelser eller de scenarier, de er indsat i, henviser til et pornografisk univers.

Fantasi eller virkelighed?

Spørgsmålet er, om denne mainstreaming af pornografi skal betragtes som et skred i forhold til børn og unge. Pornografi er ikke lavet til dem. 98 procent af al pornoproduktion er fremstillet til voksne mænd, der må formodes både at have lyst til at bruge den og være i besiddelse af viden og erfaring til at forstå, at det, de ser, er fantasmatisk og ikke har ret megen sammenhæng med virkeligheden.

For børn og helt unge, som har lidt eller ingen erfaringsbaseret seksualpraksis at sammenholde pornografien med, må situationen være anderledes. Forstår de, at seksualitet ikke primært er noget der udveksles mellem fremmede? At seksualitet er andet og mere end

genitalkontakt eller penetrering af alle kvindens kropsåbninger? At det kønsspecifikke rollerepertoire og dominans/underordningsforholdet mellem parterne potentielt er mere varieret og facetteret i virkelighedens seksuelle forhold?

Vi ved det ikke. For nuværende er der ingen undersøgelser, der viser, hvilke lang- eller korttidseffekter pornografien har på børn og unge. Hvilke billeder af køn og sex den aflejrer, og om den afføder en ændring i deres seksualpraksis over tid. Alligevel er det nok ikke for vidtgående at antage, at den nuværende situation – ikke bare med den øgede eksponering, men i særlig grad mainstreamingen af pornografien i massekulturen – gør det vanskeligere for børn og unge at skelne, fordi elementer, der for få år siden udelukkende cirkulerede indenfor pornogenrens reservat – og kunne ’forvises’ dertil – nu flyder ud og bliver gyldige, massekulturelle tegn, der måske ofte iscenesættes parodiske – som en joke – men alligevel formår at virke idealiserende. Lad mig give et eksempel:

”Bag lukkede døre”

Ungdomsmagasinet *Bazar*, der henvender sig til piger mellem 18 og 25 år, men som læses af piger helt ned til 12 års alderen, bragte i februar måned 2002 en modereportage under titlen ”Bag lukkede døre!”. En underrubrik præciserede at: ”uanset om stævnemødet er hemmeligt eller ej, er det vigtigt, at påklædningen er i orden!”

Reportagen består af fire billeder (se side 34-35), hvor en imaginær tilskuer kigger ind gennem et nøglehul på en ung kvinde, der, vidende om at hun bliver iagttaget, poserer halvpåklædt i boudoir-lignende omgivelser. På et par af bil-lederne figurerer en mand, hvis ansigt man aldrig ser – han er altså uden identitet. Selvom reportagen slår an, at der er tale om et stævnemøde, associerer man uvægerligt til en købe-sexsituation. Ikke bare forstærket af belurings-setup’et, ’varen’, der viser sig

frem, men især fordi kvinden i påfaldende grad ligner en prostitueret – eller en porno-model.

Med sin nøglehulssilhuet rundt i billedkanten installerer modereportagen et centralt pornografisk greb, nemlig det voyeuristiske blik. Blikket er mandligt, idet det skopiske begær, som billedet spiller på er mandligt. Kvinden viser sig frem for en imaginær beskuer, uden dog at indgå blikrelation lokker ham til med sit skræv eksponeret og sin kælnede invitende positur. At det skopiske begær ikke er lesbisk, fremgår af de billeder, hvor tilstedeværelsen af en mandlig model understreger den heteroseksuelle relation.

Men da den vare, modereportagen skal sælge, nemlig tøjet, ikke henvender sig til en mandlig forbruger men en kvindelig, må reportagen i sin forbrugerhenvendelse alligevel kalkulere med noget andet end det mandlige, skopiske begær, nemlig identifikation. Man kalkulerer altså med, at bladets læser i aldersgruppen mellem 12 og 25 år kan/vil identificere sig med kvinden på billedet, med den situation hun befinder sig i og ikke mindst med det tøj, hun har på. Identifikationen er ydermere gjort attraktiv – eller idealiseret – da vareinformationerne ved siden af billederne oplyser, at der er tale om mærkevarer: Dolce Gabbana, Bruuns Bazaar, Dyrberg og Kern osv.

Uden historisk fortilfælde

På baggrund af studier af børns brug af voldelige computerspil har medieforskningen hævdet, at børn og unge helt uproblematisk kan navigere og skelne mellem det fantasmatisk og det reelle. De ved godt, at den vold, de ser, ikke er virkelig, og de ansøres ikke til selv at blive mere voldelige i deres samvær med andre børn. Argumentet er i vid udstrækning blevet overført til pornografidiskussionen. Men spørgsmålet er, om ikke den nuværende situation – som i øvrigt er uden historisk fortilfælde – hvor pornografiske tegn på denne

måde mainstreames og idealiseres, sætter nogle andre betingelser for at skelne?

Den engelske forsker Feona Atwood har i sin artiklen ”Reading Porn – The Paradigm Shift in Pornography Research” problematiseret, hvorvidt man overhovedet kan tale om pornografiske tegn, når de løsrives fra deres oprindelige sammenhæng og indsættes i nye. Til det kan man indvende, at så længe børn og unge samtidig eksponeres for den oprindelige reference – altså den reelle pornografi – vil de kunne henvises dertil og derfor opfattes som pornografiske. Pointen er imidlertid ikke, om tegnene forsat kan defineres som pornografiske eller ej. Men om det, de viser, aflejrer sig som forestillinger og senere bliver til praksis. For at undgå dette, er evnen til at skelne helt afgørende.

Seksualoplysningens vigtige pointe

Folkeskolen og seksualoplysningen har gennem længere tid været under anklage for ikke i tilstrækkelig grad at guide børn og unge rundt i den seksualiserede kultur, de lever i. Anklagen er relevant, men det gælder ikke historisk set. Fra 1969, da pornografien blev liberaliseret og seksualoplysningen gjort til et obligatorisk fag på skemaet, og indtil midten af 1990'erne har seksualoplysningen faktisk gjort meget for at lære børn og unge, hvad pornografi er og ikke mindst at skelne mellem fantasi og virkelighed. Som en af de første skrev Preben Hertoft i sin seksualoplysningsbog *Du og det andet køn* fra 1973:

”I pornografi skildres seksuelle handlinger ganske løsrevet fra tilværelsen som helhed og får derved et meget mekanisk, demonstrende præg. Pornografi bliver på den måde ofte ret virkelighedsfjern. Ganske vist foregiver den at beskrive seksuelle forhold ”som de er”, men resultatet bliver som regel skildringer, der ikke har megen forbindelse med hverdagen. Dette uvirkelige præg (...) må man imidlertid være opmærksom på, så man ikke tror, at pornografiske skildringer kan bruges som en art

**TÖR DU IKKE
ALLIGEVEL?**

Trusser fra Malesse,
kr. 429, og Dolce &
Gabbana top, kr. 499.
Begge delar fra Magazine.
Halskjette kr. 299 fra
Dybborg/Kiem. Skoen er
modellens egne, og
labbestriker er fra
Lacoste til kr. 161.

46 | **ISSUE 2**

**ENDELIG SKER
DER NOGET!**
Halsendel kr. 199 fra
Bruno Magli, Dolce
& Gabbana top
kr. 449 og kjole
kr. 499 fra
Magasin, Strømper
kr. 89,90 fra Crodus.
Stilferne er
modellens egne.

ISSUE 47

brugsanvisninger på, hvordan livet skal leves”.

Preben Hertoft gentog sin pointe i bogen *Køn, krop og kærlighed* fra 1992 og mange seksualoplysningsbøger, der udkom i starten af 90'erne har ligesom Hertoft et afsnit, som beskæftiger sig særskilt med pornografi. Det gælder f. eks Alex Nyborg Madsens formidable *Tænd lyset* fra 1995 og Bertil Nordahls *Drengeskøn* fra 1994.

Et skær af indforståethed

Fra midten af 90'erne forandrede det sig. I den nyeste litteratur er pornografien – hvis den overhovedet berøres – generelt skrevet ind som en sætning hist og pist under andre tema-tikker. Godt nok med den samme Hertoftske påpejning af, at ”porno ikke skal forveksles med virkelighed”, men samtidig – og som noget nyt – med et skær af indforståethed. Det gælder f. eks Janne Hejgaards materiale *Kys og bolle* fra år 2000, hvor hun i sine råd om, hvad man skal gøre, hvis man er ”usikker og famlende” får flettet en henvisning til pornografien ind:

”For det første skal man skaffe sig viden. Læse bøger, tale med nogen, se film (oplysne-de film, ikke pornofilm, som ikke handler om virkeligheden, men er en slags seksuelle eventyrfortællinger)”.

Eller under afsnittet om ”første samleje” hvor hun på lignende vis skriver:

”Desværre er det sådan, at jo mere flov, nervøs og anspændt man bliver over ikke bare at kunne trykke den af (ligesom de bare altid kan i pornofilm!), desto sværere bliver det”.

Fuldstændig utilstrækkelig

Janne Hejgaards tilgang til pornografi er ikke bare tidstypisk men også kulturanalytisk interessant – både hvad angår den tematiske nedprioritering og den indforståethed, hun skriver ind i teksten. Den afspejler en kulturel vanthed med pornografi, herunder en forventning om, at de unge ’naturligvis kender til og har set porno’ og at det derfor ikke er ’nødven-

digt at fordybe sig mere i det emne’. Samtidig er hendes tilgang symptom på den placering pornografien aktuelt har i vores kultur som en allestedsnærværende, liberaliseret og vanskeligt problematiserbar størrelse.

Men i sin viden om pornoens allestedsnær-værelse og den deraf følgende angst for at virke belærende bliver Hejgaards tilgang til porno fuldstændig utilstrækkelig. Det kan synes legitimt at skøjte hen over emnet, men mere en nogensinde er der brug for, at porno-grafien bliver gjort til genstand for selvstændig tematisk behandling i seksualoplysningen. Derfor er det også glædeligt, at Sex og Sam-funds nye antologi *Parat til sex – om unges seksuelle adfærd* har taget kritikken på sig og afsætter et helt kapitel til emnet. Flere lignende initiativer er imidlertid nødvendige for at give børn og unge det nødvendige beredskab til at placere porno, hvor den hører til – og ikke mindst at placere sig selv i forhold til det porno-grafiske univers.

Et sted midt imellem

Når det er sagt, er det væsentligt at gentage, at vi ikke ved, hvilke forestillinger om sex og køn pornografiens nuværende kulturelle status aflejrer i børn og unge, eller om den har adfærdsændrende konsekvenser på sigt. Til gengæld vil det nok være ligeså naivt at påstå, at den overhovedet ingen indvirkning har, som det vil være at hævde, at børn og unges praksis vil være determineret af porno i fremtiden. Sandheden ligger nok et sted midt i mellem.

Anette Dina Sørensen er akademisk medarbejder og journalist ved Videnscenter for Ligestilling

Litteratur

Atwood, Feona: ”Reading Porn – the paradigm shift in pornography research”, *Sexualities*, vol 5, no.1, p. 91 – 105, SAGE Publication, 2002
Bazar, nr. 2, 14. februar – 20 marts, 2002
Cawood, Sarah Højgaard og Sørensen, Anette

- Dina; *Ej blot til lyst – pornografi i et ligestillingsperspektiv*, Videnscenter for Ligestilling, 2002
- Gade, Rune; ”Afstandsintimitet – eller ’La lune à 1 mètre’”, i Gade, Rune m.fl: *Krop og æstetik – tekster om krop og køn i moderniteten*, Tiderne Skifter, 2000
- Hejgaard, Janne; *Kys og bolle – om følelser, kærlighed og sex*, Alinea, 2000
- Hertoft, Preben; *Du og det andet køn*, Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck A/S, 1973
- Hertoft, Preben; *Køn, krop og kærlighed*, 1992
- Johansson, Linna; ”Vi fik ting at vide om sex” i Skugge, Linda Norrman, m.fl: *Fisseflokken*, Informations Forlag, 2000
- Madsen, Alex Nyborg; *Tænd lyset*, Forlaget Parlando, 1995
- Nordahl, Bertil; *Drengekøen*, 1994
- Søndergaard, Per Straarup; *Ung i en pornotid*, CDR Forlag, 2002-05-24
- Aaen, Casper m.fl; *Parat til sex – om unges seksuelle adfærd*, Sex og Samfund og Gyldendals Uddannelse, 2002

Barbie eller troldmand

*I løbet af de seneste to måneder er der udkommet hele to antologier, der beskæftiger sig med børns og unges lege- og spillekulturer. Det er køns- og ungdomsforsker Anne Scott Sørensen fra Syddansk Universitet i Odense, der står bag begge antologier. Den ene handler om en række aktuelle pigekulturer – den hedder *Pi'r, pink og power*. Den anden hedder *Troldmandens nye lærlinge*. Den dykker ned i børns og unges brug af fantasi- og computerspil.*

Af Niels Ulrik Sørensen

Pi'r, Pink og Power

Girl Power-generationen – hvem er det?

Anne Scott Sørensen og en række studerende ved Kulturstudier på Syddansk Universitet afsøger svaret i *Pi'r, Pink og Power*. I ni artikler sætter de fokus på pigers brug af Barbie, heste, pigeblade, internet, fester og meget andet – og indkredser derigennem Girl Power-generationen.

Girl Power-pigerne har sat kønnet på den offentlige dagsorden på nye og overraskende måder. Fra den ”sprudlende cocktail af pink, pop og power, som Girl Power-fænomenet bliver ved med at generere, senest i form af *Pop Stars* og *EyeQ*, over de intense diskussioner af de helt unge pigers påklædning og den samtidige mobilisering blandt yngre piger mod (for) milde voldtægtsdomme eller i *Pornofrit Miljø* til udgivelser fra de noget ældre som *Fisseflokken* og *Nu et det nok! Så er det sagt*, som Anne Scott Sørensen skriver i bogens forord.

Men trods al den offentlige snak om Girl Power, så kan det med rette spørges, om der reelt er noget power i Girl Power-fænomenet. Om det ikke er noget, der i højere grad skabes af medierne end af de unge piger selv. Og, i forlængelse heraf, om der overhovedet er noget generations- og kønsspecifikt i det. Samt om det tjener noget feministisk formål.

Bogen stiller alle disse spørgsmål – og ind-

kredser gennem konkrete analyser af pigers leg og legekulturer svarene uden løftede pegefingre. Udover disse konkrete analyser diskuterer bogen også begreber som pigekultur, ’pigedom’ og pigelighed ud fra nye teorier om køn, alder, kultur og medier. Bogen henvender sig hermed primært til studerende ved seminarier og højere læreranstalter samt fagfolk i pædagogiske professioner.

Anne Scott Sørensen (red.): *Pi'r, Pink og Power. En antologi om aktuel pigekultur*. Gads Forlag. København 2002

Troldmandens nye lærlinge

I *Troldmandens nye lærlinge* går en række forskere fra Danmark og Sverige tæt på de nye fantasi- og computerspil og børns og unges brug af dem.

Hvordan kan man forstå de nye medier, der henvender sig til børn og unge? Og hvordan kan man forstå de kulturer, som børn og unge skaber i brugen af dem?

Det er de to spørgsmål, der går igennem de syv artikler i bogen, som anlægger henholdsvis et legekulturelt, et narrativt, et æstetisk, et ungdomspsykiatrisk, et socialpsykologisk og et computerbaseret perspektiv på den nye fantasi- og computerspil.

Spillene trækker ifølge bidragsyderne på en traditionel legekultur og klassiske fortæl-

linger. Men de udgør samtidig nogle af de mest avancerede og indbyrdes forbundne medier blandt børn og unge i dag. To af de gennemgående temaer i antologien er medieglobaliseringen og spændingen mellem mediekonvergens og – divergens. Samtidig kommer antologien ind på den nordisk debat om børn, unge og medier.

Troldmandens nye lærlinge er et nummer af *Tidsskrift for Børne- og Ungdomskultur* – men har form som en selvstændig bog. Den er skrevet på dansk og svensk og henvender sig først og fremmest til forskere. Arbejdet

med bogen er et led i to større forskningsprojekter – ”Unge, medier og kulturel identitet” under det humanistiske Forskningsråd ved det nu nedlagte Center for Børne- og Ungdomsmedier på Københavns Universitet og ”Legekultur, medier, fortællekultur” under det tværrådslige program Børn og Velfærd ved Center for Kulturstudier på Syddansk Universitet.

Anne Scott Sørensen (red.): *Troldmandens nye lærlinge. Fantasi- og computerspil*. Tidsskrift for Børne- og Ungdomskultur Nummer 44, Odense Universitetsforlag, Odense 2002

KOMMENTAREN

En bjørnetjeneste?

Det danske samfund gør sandsynligvis unge fra de etniske minoriteter en bjørnetjeneste, når det ensidigt opfordrer dem til at frigøre sig fra deres forældre, skriver psykolog Rashmi Singla. Etniske minoritetsunge har – ligesom de fleste andre mennesker – nemlig ikke kun behov for at få frihed og selvbestemmelse. Det er lige så vigtigt for dem at kunne bibeholde kontakten til deres familier. Den ensidige fordømmelse af forældregenerationen, som har fundet sted i kølvandet på Fadime-tragedien, kan føre til flere tragedier. Det er derfor afgørende, at det danske samfund skaber en forebyggende indsats, hvor begge generationer inddrages i løsningen af familiekonflikter. Og det kan faktisk godt lade sig gøre. Ligesom børnene kan forældrene godt rykke sig. De etniske minoriteters kulturer og overbevisninger er ikke urokkelige og uforanderlige.

Af Rashmi Singla

Den omfattende medieomtale af Fadime-sagen i Sverige har ført til mange diskussioner og debatter. Et ensidigt fokus på modsætningsforholdet mellem de unge fra de etniske minoriteter og deres forældre har været med til at skabe et billede af, at der er en afgrundsdyb og uoverstigelig afstand mellem generationerne og mellem danskerne og minoriteterne.

Det er naturligvis uvist, om Fadimes drab kunne have været forhindret. Men min forskning og arbejde med unge og forældrene – blandt andet i NGO'en Transkulturelt Terapeutisk Team (TTT) og Københavns Kommunes Etniske Rådgivnings Center – viser, at det rent faktisk er muligt at forebygge en række tragiske begivenheder. At det er muligt at få generationerne til at mødes – på trods af uenigheder og konflikter.

Gensidig afhængighed

De unges oprør skal ses i lyset af, at de lever i et moderne samfund. Det moderne samfund kendetegnes ved forandring, flertydighed og en problematisering af autoriteter. På den baggrund er det ikke svært at forstå oprøret –

trangen til at bryde op og lave om – hos en del af ungdommen. Men det er ikke hele historien. For selv i det moderne samfund er menneskene afhængige af hinanden. Den amerikanske psykolog Marsella har belyst begrebet ”interdependency of things” – tingenes gensidige afhængighed. Han forstår gensidig afhængighed som en universel værdi, der gør sig gældende i alle samfund. Også i det moderne danske samfund.

Marsellas interdependency-begreb bekræftes i min forskning blandt etniske minoritets- og majoritetsunge i København og omegn. Forskningen, der dannede grundlag for min ph.d.-grad i år 2000, bygger på en række interviews med både velfungerende unge og unge med problemer. De etniske unge havde primært sydasiatisk baggrund – deres forældres oprindelseslande var Indien, Pakistan og Afghanistan. Den socialpsykologiske afhandling viste, at der er en gensidig afhængighed mellem forældre og unge – uanset etnisk tilhørsforhold.

I de familier, hvor det går godt, giver forældre og unge hinanden plads og varme. Det gælder både etnisk minoritets- og majoritets-

unge. De tager ansvar og viser hensyn til familien, når forældrene viser tillid og giver moralsk støtte til de unges bestræbelser på at kvalificere sig til et voksenliv. Når der er fleksibilitet og parathed fra begge generationer, løses konflikter generationerne imellem ved hjælp af konstruktive diskussioner og forhandlinger. På den måde opretholdes båndene parterne imellem – også når der er ydre pres.

Forskellige strategier

Der er imidlertid forskelle mellem de etniske minoritetsunge, der ikke klarer sig godt, og de tilsvarende danske unge. Forskellene danner ikke grundlag for en bred generalisering – men peger på nogle tendenser. Mens de danske unge primært har oplevet omsorgssvigt og al for megen personlig frihed, har de etniske unge oplevet al for megen kontrol, haft for mange restriktioner og pligter. En sådan manglende fleksibilitet og dialog i familien kan generere konflikter, som i sidste instans kan føre til, at de unge flytter hjemmefra og bryder med familien.

Denne strategi benyttes oftest af unge kvinder, der befinder sig i frihedsrelaterede familiekonflikter, som har en psykisk eller fysisk voldelig karakter. Rapporter fra krisecentre for unge viser, at strategien er stigende – om end den ofte får alvorlige konsekvenser for både den unge kvinde og familien, der jo – trods konflikter – er gensidigt afhængige af hinanden.

En mindre radikal – men endnu mere udbredt – strategi går ud på, at de unge skjuler nogle af deres handlinger for forældrene. Det kalder jeg ”delvis skjulen”. Delvis skjulen er et tegn på, at det er vigtigt for de unge på den ene side at leve op til ungdomskravene – fx at være sammen med venner, gå til fester, gå i modetøj og have forhold på tværs af køn. På den anden side er det vigtigt for dem at fastholde forældrenes accept og kærlighed. Denne strategi kan betragtes som en pragmatisk måde at skabe en balance mellem forældrenes og

ungdomskulturens til tider modstridende krav. Den kan udføres succesfuldt i et begrænset omfang. Bliver den for udbredt, er den dog forbundet med omfattende psykisk belastning.

Det moderne danske samfunds tendens til at udstøde og marginalisere de etniske minoriteter øger sårbarheden og den psykiske belastning blandt såvel de unge som forældrene.

Uanset hvilken strategi, de unge anvender, kan situationer med udpræget rigiditet de unge og familierne imellem udvikle sig til psykiske vanskeligheder med personforstyrrelser, ja, endog destruktiv og selvdestruktiv adfærd for både de unge og forældrene. Risikoen er tragiske handlinger – som mordet på Fadime i Sverige.

Udstødelse og marginalisering

Konflikterne i familien, der er meget komplekse, er forbundet til det øvrige samfund. I det moderne samfund, hvor man søger sine egne individuelle veje til lykken, bliver solidariteten mindre. Diskrimination af minoriteter kan dermed betragtes som en mørk side af moderniteten.

Det moderne danske samfunds tendens til at udstøde og marginalisere de etniske minoriteter øger sårbarheden og den psykiske belastning blandt såvel de unge som forældrene. Når forældrene oplever magtesløshed og usikkerhed, er der risiko for, at de bliver strengere overfor de unge. En af de unge kvinder, jeg interviewede til min afhandling, fortalte eksempelvis, at hendes far blev endnu mere striks, da han blev arbejdsløs, begyndte at isolere sig og gå hjemme.

Forebyggelse af konflikter handler således om at indlemme minoriteterne i samfundet – og ikke om at tage afstand fra dem ved at betone stereotyper om deres ufleksible og restrikt-

tive overbevisninger og kulturer. For udstødelsen fra samfundet kan blot gøre dem endnu mere ufleksible og restriktive – og bidrager dermed til, at konflikterne mellem de unge og gamle radikaliseres. Der er altså også en interdependens og en række fælles punkter mellem majoritets- og minoritetssamfundene. Overser vi det, er det netop, at familiekonflikterne opstår og forstærkes.

Psykologhjælp til de unge er en mulighed, når det brænder på. Men der er også en række konkrete muligheder for at forebygge. Forebyggelse kan ske ved at formidle viden i forældregrupper bestående af forældre til unge i skole- og gymnasieregi med plads til erfaringsudveksling og dialog. Et andet forslag er at inddrage velfungerende unge, der taler de samme sprog som de unge med problemer, som 'medbehandlere' i samarbejde med professionelle voksne.

Begge generationer

I det omfang familiekonflikter opstår, er det vigtigt at inddrage begge generationer. Skal der skabes langsigtede løsninger, må såvel den unge som familien styrkes, selvom det kan være ressourcekrævende. Min forskning og mine praksisbaserede erfaringer peger tydeligt på, at de forløb, hvor forældre – til tider med stor modvilje – inddrages i konfliktløsningen, falder langt bedre ud end de forløb, hvor der ensidigt sættes på de unge. I det nuværende samfund, hvor de *enkeltes* rettigheder prioriteres højere end forpligtelserne overfor fællesskabet, er det vigtigt at gøre *begge* generationer opmærksomme på deres pligter overfor hinanden.

Endvidere er det vigtigt, at såvel mandlige som kvindelige familiemedlemmer inddrages, idet interventionen bør overskride kønsstereotypier om "rigide patriarkalske mænd". Min undersøgelse rummer således eksempler på, at fædre blev involveret i konstruktive psyko-

logiske forløb – på trods af deres modstand i starten. I andre eksempler lykkedes det ikke at skabe kompromis mellem de unge og deres forældre med efterfølgende smerte og kraftig psykisk belastning for begge generationer. Samtidig er det væsentligt at opfatte de unge som mennesker med specifikke historier og undgå at generalisere for meget i interventionen.

Udover de tværgenerationelle arbejde er det vigtigt at skabe samarbejde på tværs af de traditionelle grænser og organisationer – mellem sektorer, ngo'er og private instanser – hvis man vil til bunds i problemerne. Også på det plan er det vigtigt at skabe nye forbindelser, alliancer, i stedet for at skille ad og splitte op.

En out-group

Det kræver et radikalt opgør med de nuværende tendenser i det danske samfund, der skiller ad og splitter op. Det gælder ikke mindst medierne, der taler om minoritetsunge og deres forhold til familie og samfund i stærkt forenklede og negative termer. Risikoen er, at man skaber billeder af 'de andre' som en out-group, der ikke anses som ligeværdige mennesker. Billeder, som er med til at forstærke den udstødelse og marginalisering af minoriteterne, der forværrer konflikterne generationerne imellem. Og som bidrager til forestillingen om, at forældregenerationen ikke kan bruges til noget. Og at samfundet gør de unge en tjeneste ved at hjælpe dem til at bryde med forældrene. Spørgsmålet er dog, om det er en tjeneste eller en bjørnetjeneste.

Rashmi Singla er cand.psych., Ph.D., ekstern lektor på RUC og tilknyttet Københavns Kommunes Etniske Rådgivnings Center- Noor & Transkulturelt Terapeutisk Team for Unge Indvandrere og Flygtninge (TTT). Hendes ph.d.-afhandling udkommer på engelsk til efteråret.

Center for Ungdomsforskning (CeFU) er en forskningsenhed på Roskilde Universitetscenter. Centrets formål er at analysere forhold omkring unges deltagelse i samfundet og koordinere viden og faktuelle oplysninger om unge. Centret tager forskningsmæssigt udgangspunkt i de unges livsstil og de brydninger der præger hverdagen i uddannelsesinstitutioner, demokratiske organisationer og på arbejdsmarkedet.

Center for Ungdomsforskning er udviklet som en ny konstruktion indenfor universitetsverdenen. Centret er tæt knyttet til en forening med medlemmer fra forskellige centrale institutioner, organisationer og virksomheder i Danmark.

Center for Ungdomsforskning modtager gerne henvendelser fra alle der interesserer sig for ungdomsforskning. CeFU hjælper også gerne med henvisninger og rådgivninger. Hvis det passer ind i vores profil og almene interesser, kan vi igangsætte både smalle målrettede undersøgelser og større undersøgelser. Der er også mulighed for at samarbejde med CeFU gennem samfinansierede ph.d. stipendier eller søge om medlemskab af foreningen bag CeFU. Endelig laver vi også foredrags- og konsulentvirksomhed i begrænset og prioriteret omfang.

CeFU's medlemmer er: Beskæftigelsesministeriet - BUPL (Forbundet for pædagoger og klubfolk) - Danmarks IdrætsForbund - Dansk Industri - Dansk Metal - Dansk Ungdoms Fællesråd - Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger - Folkehøjskolernes Forening i Danmark - Forsvarets Værnepligt og Rekruttering - FDB (Fællesforeningen for Danske Brugsforeninger) - Gymnasieskolernes Lærerforening - HK-Danmark - Kulturministeriet - Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration - Rigspolitiet - Socialministeriet - Specialarbejderforbundet i Danmark - TDC - Tipstjenesten A/S - Undervisningsministeriet.

CENTER FOR UNGDOMSFORSKNING

Roskilde Universitetscenter Kommunikationsvej 1, P10 DK-4000 Roskilde
Tel +45 4674 2300 Fax +45 4674 3070 email cefu@ruc.dk www.cefu.dk